

Pierre Thomas (1305-1366) ve Vita Sancti Petri Thomae’da Türklere Dair Kayıtlar

Murat ÇAYLI*

Öz

Pierre Thomas eğitimli bir rahip, deneyimli bir diplomat, hırslı ve yorulmaz bir Haçlı seferi savunucusudur. Papalık tarafından elçilik ve temsilcilik gibi görevlere atandığından, ömrünün son on üç yılını dönemin siyasi güçleri arasında mekik dokuyarak geçirmiştir. Görev süresi Türk beyliklerinin Akdeniz ve Ege’deki faaliyetlerinin arttığı, Osmanlı Devleti’nin Gelibolu’daki ilerleyişinin başladığı yıllara denk gelmektedir. Bu nedenle üstlendiği bazı görevlerin ana teması Türk ilerleyişini durdurmayı amaçlayan kritik müdahalelerdir. 1359 yılında, Osmanlı Devleti’ni Gelibolu’dan çıkartmayı hedefleyen Lapseki Haçlı Seferi bunlardan biridir. Bunun haricinde Avrupa’da barışın sağlanması, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleştirilmesi gibi görevler de almıştır. Hayatı ölümünden sonra Philippe de Mézières tarafından “Vita Sancti Petri Thomae” adıyla yazıya geçirilmiştir. Çalışmada, Pierre Thomas’ın hayatı ve bu eserdeki Türk tarihine ilişkin kayıtlar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Pierre Thomas, Papalık, Osmanlı Devleti, Aydınöğulları, Lapseki.

Pierre Thomas (1305-1366) and Records About the Turks in Vita Sancti Petri Thomae**Abstract**

Pierre Thomas is an educated priest, an experienced diplomat, an ambitious and tireless crusader advocate. Since was appointed to missions such as the embassy and legation by Papacy, he spent the last thirteen years of his life circulate among the political forces of the period. His tenure coincides with the years when Turkish principalities increased their activities in the Mediterranean and Aegean and the progress of Ottoman Empire began in Gallipoli. Therefore, the main theme of some tasks undertaken are critical interventions aimed at stopping Turkish progress. One of them is the crusade of Lapseki aimed to remove the Ottomans from Gallipoli in 1359. Except that he has also taken on tasks such as ensuring peace in Europe, unification of Catholic and Orthodox churches. His life was written by Philippe de Mézières as “Vita Sancti Petri Thomae” after his death. In this study, life of Pierre Thomas and the records of Turkish history will be examined in this work.

Keywords: Pierre Thomas, Papacy, Ottoman Empire, Aydınids, Lapseki.

Giriş

Haçlıların Suriye sahillerindeki son büyük üssü olan Akka’nın 1291 yılında kaybedilmesi Hristiyan dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Yaşanan bu ilk şokun ardından, Kutsal Toprakları geri almayı amaçlayan projelerin ve kaybedilen çıkarların yeniden elde edilmesini sağlayacak girişimlerin gündeme gelmesi gecikmemiştir. Ancak bunları gerçekleştirme arzusu ne kadar büyük olursa olsun, dikkate alınması gereken öncül mesele Türklerin Batı’ya ilerleyişiydi. Çünkü Doğu Akdeniz kıyılarından uzaklaştırılmış olan İtalyan devletleri, Türk beyliklerinin denizcilik faaliyetleri nedeniyle Ege Denizi’ndeki siyasî ve iktisadî üstünlüklerini de yitirmek üzerelerdi¹. Bu nedenle, XIV. yüzyılın ilk yarısında Ege’de Türk beylikleri, İtalyan devletleri, Bizans İmparatorluğu ve kurulan Haçlı ittifakları arasında kıyasıya bir mücadele yaşandı². Diğer taraftan, Bizans İmparatorluğu’nun iç ve dış sorunlarına müdahale etme şansı yakalayan Osmanlı Devleti’nin Gelibolu yarımadasından başlayıp

* Doktora Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi. E-mail: muratcayli55@gmail.com. Orcid No: 0000-0002-1076-427X.

¹ Işın Demirkent, “Haçlı Seferleri Döneminde Doğu-Akdeniz’de Deniz Hâkimiyeti”, *Tarih Boyunca Dünyada ve Türklerde Denizcilik Semineri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, Bildiriler, 17-18 Mayıs 2004, Globus Dünya Basımevi, İstanbul, 2005, s. 65.

² XIV. yüzyılın ilk yarısında Türk beylikleri, Papalık ve İtalyan devletleri arasındaki ilişkiler için bkz. Serdar Çavuşdere, *Orta Çağ’da Venedik, Papalık ve Türkler 1243-1353*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2017.

Balkanlara uzanan istikrarlı ilerleyişi, imparatorların yardım talepleri nedeniyle Avrupa için yeni bir mücadele sahasını daha ortaya çıkarıyordu³. Avrupa bu çağrıya cevap vermeli miydi? Bu riske girmek doğru muydu? Batı'nın bundan ne tür bir çıkarı olacaktı? Bu gibi sorular zihinleri meşgul etse de imparatorluğun bazı tavizler vermesi gerekeceği bilinen bir gerçektir.

XIV. yüzyılın ilk yarısında Papalık ve Venedik'in öncülüğünde kurulan Haçlı ittifakları Ege'deki Türk ilerleyişini geçici bir süreliğine engelledi⁴. Artık Avrupalı devletler, aralarında savaşmadıkları veya Türkler ile ittifak halinde olmadıkları sürece imparatorluktan gelen yardım çağrılarını değerlendirecek vakit bulabiliyorlardı. Gönderilecek yardım ise Great Schism olarak adlandırılan, Roma Katolik Kilisesi ve Ortodoks Kilisesi arasındaki ayrılığın bitirilmesi ve İtalyan devletlerin ticari imtiyazlar elde edebilmeleri gibi şartlara bağlıydı. Papa VI. Innocentius döneminde, İmparator V. Ioannes Palaiologos'un ricası üzerine, kiliselerin birleştirilmesi karşılığında imparatorluğa askerî yardım yapılması gündeme geldi. İlerleyen satırlarda değinileceği üzere Pierre Thomas⁵, Papalığın bu işi yürütmesi için görevlendirdiği resmî temsilcisiydi.

Pierre Thomas'ın hayatını konu alan "*Vita Sancti Petri Thomae*" adlı eser, onu manevi babası olarak gören Philippe de Mézières tarafından 1366-1367 yılları arasında kaleme alınmıştır. Latince yazılan eserin birkaç farklı nüshası bulunmaktadır. 1954 yılında Joachim Smet ve O. Carm, mevcut el yazmalarından yararlanarak biyografiyi yeniden yayımlamışlardır⁶. Philippe de Mézières'in abartılı övgüler kullandığını ve anlattığı olayları bir hayli basitleştirdiğini ifade eden Smet ve Carm, eserin büyük ölçüde güvenilir ve XIV. yüzyılın bazı olaylarının tek kaynağı olduğunu belirtmektedirler⁷. Çalışmada, karşılaştırma yapabilmek için "*Vita S. Petri Thomasii*"⁸ adlı nüshadan da yararlanılmıştır.

Eser Türk tarihi için de oldukça önemlidir. Eserin kıymetini anlayan Halil İncalcık, Osmanlı kroniklerinde zikredilmeyen veya bir kaynaktan değinildiği için doğruluğu teyit edilememiş noktaları destekleyen bilgilere ulaşmıştır. Özellikle Gelibolu'daki Türk varlığını ortadan kaldırmak amacıyla 1359 yılında düzenlenen Lapseki seferi tespiti, Osmanlı Devleti'ne karşı düzenlenen ilk Haçlı Seferi olarak literatürdeki yerini almıştır. Bu bağlamda *Vita Sancti Petri Thomae*, Pierre Thomas'ın komutasında gerçekleşen seferden bahseden tek Batı kaynağı olduğu için son derece önemlidir.

1. Pierre Thomas'ın Avrupa'daki Faaliyetleri

1305 yılında Sarlat Diyakozluğuna⁹ bağlı Salimaso de Thomas kasabasında doğan Pierre Thomas, yirmili yaşlarına geldiğinde ailesinden ayrılarak Carmelite¹⁰ tarikatına katıldı. Üç yıl boyunca Agen,

³ Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar – I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s. 54; Altay Tayfun Özcan, XV. Yüzyılın İlk Yarısına Ait Avrupa Kroniklerinde Yıldırım Bayezid İmajı, *Uluslararası Yıldırım Bayezid Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 27-29 Kasım 2015, Yayına Haz. Hasan Basri Öcalan, Yusuf Ziya Karaaslan, TTK, Ankara 2019, s. 228.

⁴ Çavuşdere, Orta Çağ'da Venedik, s. 180.

⁵ Pierre adı Latince el yazmasında Petrus, İngilizce kaynaklarda Peter olarak geçer. Çalışmada Fransızca kullanımı olan Pierre tercih edilmiştir.

⁶ Joachim Smet & O. Carm, *The Life of Saint Peter Thomas by Philippe de Mézières*, Institutum Carmelitanum, Rome, 1954.

⁷ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 31-32.

⁸ Philippo Mazzerio & Godefrido Henschenio, *Vita S. Petri Thomasii*, Apud Iacobum Mevrsivm, Antverpiæ, 1659.

⁹ Diyakozluk Fransa'nın Périgord şehri ve çevresini kapsıyordu. Ancak kasabanın günümüzde tam olarak nerede olduğu belirlenememiştir. Smet ve Carm, bu nedenle Aziz Pierre'in, Thomas soyadını bu yerden dolayı mı aldığının, yoksa onun ikinci vaftiz adı mı olduğunun bilinmediğini aktarırlar. Bkz. Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 53-54; Diyakozluğun geç dönem haritasını incelemek için bkz. <https://www.raremaps.com/gallery/detail/24936/diocese-sarlatensis-vernacule-le-diocese-de-sarlat-blaeu>

¹⁰ Tarikat adını günümüzde İsrail sınırlarında olan Hayfa şehrine yakın Carmel Dağı'ndan alır. Kudüs'ün Haçlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra bu dağ ve çevresinde kurulmuştur. Bir rivayete göre Elias (İlyas) bu dağ etrafında yaşadığından tarikatın kökeni ona kadar dayandırılır. Tarikat üyeleri, ilk Hristiyan keşişlerin yaşam biçimini (sadelik, inziva, perhiz vb.) sürdürmeyi amaçlamışlar; Carmel Dağı keşişler için güvenli bir ortam olmaktan çoktan önce, Kıbrıs, Sicilya, Fransa ve İngiltere'ye dağılmışlardır. Yayıldıkları yerlerde toplumla iç içe yaşamaya başlayıp tıpkı Fransiskan ve Dominiken tarikatları gibi hareket etmişlerdir. Papa 1253-1254 yıllarında tarikata vaaz verme izni vermiştir. Bkz. *The Carmelite Review*, Vol. II, Falls View, Ontario, 1894, s. 31; Frances Andrews, *The Other Friars, The Carmelite, Augustinian, Sack and Pied Friars in the Middle*

Bergerac ve Paris manastırlarında teoloji, mantık ve felsefe eğitimi aldıktan sonra Bordeaux, Albi, Agen ve Paris gibi şehirlerde rahip olarak ders vermeye başladı. Papa VI. Clemens ve VI. Innocentius dönemlerinde Avignon'daki Papalık merkezinin dikkatini çekmesi onun için bir dönüm noktasıdır. Bundan sonra Papalık tarafından verilen elçilik, temsilcilik, piskoposluk gibi görevleri icra edeceği yeni hayatı başlamış oldu¹¹.

Pierre Thomas'ın ilk görevi, 1350 yılında başlayan ve üç yıldır devam eden Venedik-Ceneviz Savaşı'nın¹² sona ermesini isteyen Papa VI. Innocentius'un mektubunu Milan'a ulaştırmaktı. Papa, Milan Dükü Giovanni Visconti'den iki taraf arasında barış yapılması hususunda arabuluculuk yapmasını istiyordu. Çünkü savaş, Venedik'in Bizans İmparatorluğu ve Aragon Krallığı, Ceneviz'in ise Osmanlı Devleti ve Aydınolu Hızır Bey ile ittifak kurması yüzünden büyük bir soruna dönüşmüş durumdaydı. Hristiyanlar arasındaki huzur ortamı bozulmuş ve Türklerin Ege'deki ilerleyişini durdurmak için bir araya getirilen Haçlı Birliği dağılmıştı. Fakat Pierre Thomas'ın Giovanni ile yaptığı görüşme sonuçsuz kaldı. Dahası, savaşa devam edemeyeceğini anlayan Ceneviz'in 1353'de Giovanni'ye bağlanmaya karar vermesiyle Milan da savaşa dâhil oldu. Savaş, bu destekle toparlanan Ceneviz donanmasının Venedik'i ağır bir mağlubiyete uğratması ve Haziran 1355'te imzalanan barış anlaşmasıyla sona erdi¹³.

1354 yılında Sırp Kralı Stephen Duşan, Papa VI. Innocentius'a, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti arasında kurulan ittifaka karşı liderliğini kendisinin üstleneceği bir Haçlı seferi düzenlenmesi ricasında bulunan bir mektup yolladı¹⁴. Macar Kralı Louis'in Sırbistan'ı işgal tehdidi altındayken bu ittifakla baş edecek durumu olmayan Duşan mektubunda, Katolik Kilisesinin doğruluğunu kabul edeceğinin de altını çiziyordu¹⁵. Bu isteği değerlendiren papa, Pierre Thomas'ı ve Patti Piskoposu Bartholomew'i 1355 yılında elçi olarak Sırbistan'a yolladı¹⁶. Ancak elçilik heyetinin Sırbistan'a gitmeden önceki görevi, o sıralar Milan'da bulunan Kutsal Roma İmparatoru IV. Charles ile görüşmek idi. Papa, bir kan davası yüzünden Savoy Dükü James tarafından tutuklanan Durazzo Dükü Charles'in kardeşi Prens Robert'in serbest bırakılması için imparatorun araya girmesini istiyordu. İmparatorun müdahalesiyle Robert, intikam almaya teşebbüs etmemesi şartıyla serbest bırakıldı¹⁷. İmparator ve Pierre Thomas arasında görüşülen diğer konu Sırbistan meselesiydi. Bu, imparatorun Sırp kralına, Papalığa bağlandığı takdirde kendisi açısından iyi sonuçlar doğuracağını bildiren bir mektup

Ages, The Boydell Press, Woodbridge, 2006, s. 9-17; Nicholas Coureas, "Philippe de Mézières' portrait of Peter Thomas as a preacher", *Carmelus*, Vol. 57, June 2010, s. 64.

¹¹ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 56-59; Frances Andrews, *The Other Friars...*, s. 45.

¹² Akdeniz'in iki önemli deniz gücü arasında 1350-1355 yılları arasında süren mücadelenin fitilini ateşleyen olay, Venedik'in Karadeniz'deki faaliyetlerine son vermek isteyen Ceneviz'in birkaç Venedik gemisini Kefe limanında alıkoymasıdır. Venedik, karşı hamle olarak, Galata ve Kefe'ye yol alan bir Ceneviz filosuna ani bir baskın düzenlemiş ve böylece savaş başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev: Enver Ziya Karal, TTK, Ankara, 2000; s. 562-569; Alethea Wiel, *The Navy of Venice*, E. P. Dutton and Company, New York, 1910, s. 184-187; Elizabeth A. Zachariadou, *Trade and crusade, Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)*, Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, Venice, 1983, s. 63.

¹³ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 192-193; Heyd, *Yakın-Doğu...*, s. 570; Wiel, *The Navy of Venice...*, s. 186-187; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara, 2015; s. 486

¹⁴ Stephen Duşan (1331-1354), Bizans İmparatorluğu'nun Balkanlardaki topraklarını ele geçirerek sınırlarını ikiye katlamıştı. Bu başarılarının ardından 1345 yılında kendisini Sırp kralı ve Yunanların imparatoru ilan etti. Duşan'ın amacı Constantinopolis'i ele geçirmekti ve bu amaçla Orhan Bey ile ittifak yapmaya niyetliydi. Ancak gönderdiği elçiler Bizans tahtına göz koyan Kantakouzenos tarafından ortadan kaldırıldı. Daha sonra kurulan Kantakouzenos-I. Orhan ittifakıyla zor duruma düşen Duşan, çareyi papadan Haçlı seferi düzenlenmesini istemekte buldu. Bkz. Halil İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 13; Haldun Eroğlu, *Osmanlı-Sırp İlişkileri (1347-1521)*, *OTAM*, 41 / Bahar 2017, s. 84-85.

¹⁵ Stephen Duşan ve VI. Innocentius arasındaki görüşmeler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Oskar Halecki, *Un Empereur de Byzance à Rome, Réimpression de l'édition originale et étude annexe*, Variorum Reprints, London, 1972, s. 22-23.

¹⁶ Halecki, *Un Empereur de Byzance...*, s. 23; George Christos Soulis, *The Serbs and Byzantium During the Reign of Tsar Stephen Duşan (1331-1355) and His Successors*, Dumbarton Oaks Library and Collection, Washington, 1984, s. 53.

¹⁷ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 194-196.

yazmasından anlaşılmaktadır. 19 Şubat 1355 tarihli mektup, George Christos Soulis'e göre muhtemelen papanın ricası üzerine yazılmıştı¹⁸. Papanın ve imparatorun mektuplarıyla Milan'dan ayrılan elçilik heyeti, Sırbistan'a gitmek üzere yelken açtı ancak Adriyatik Denizi'nin tam olarak belirtilmeyen bir noktasında, muhtemelen Türk beyliklerinden birine ait bir geminin takibatına uğradılar. Philippe de Mézières'in olayla ilgili kaydı aşağıdaki şekildedir:

“(…) Venedik'ten demir alan ve Racia yönünden ilerleyerek Slavoniae ve Acheae (Mora) arasında seyreden Efendi kardeş Pierre, büyük bir gemiyle kendilerine yaklaşan, (kim olduğu belli olmayan) tabiatlarında merhamet olmayan Türkler ile karşılaştı. Sonra bütün denizcilere ve hayatlarından endişe eden diğerlerine, özgürlüklerini korusun diye Tanrıya dua etmelerini öğütledi. Sonra kardeş Pierre de yere kapanıp dua etti. O anda mucizevi bir şekilde, hiçbir bulutun olmadığı, güneşli ve aydınlık hava gazaba geldi. Tanrı tarafından ansızın koyu ve yoğun bulutlar ortaya çıktı; şimşekler çaktı. Ve böylece, kürek çekerek Papalık elçisinin gemisine yaklaşmakta olan Türkler, neredeyse görüş açılarını yitirdiler. Efendi kardeş Pierre'in gemisi karaya doğru yelken açtı ve Tanrı'nın yardımıyla sisin ortasında Türklerden kaçtı(…)”¹⁹

Türklerin Adriyatik Denizi'nde papanın elçilik heyetinin gemisini taciz ettiklerine ilişkin kayıt, Türk beyliklerinin denizcilik faaliyetlerinin ulaştığı sınırı görmemiz açısından önemlidir. Bu takipten kurtulan heyet ise 1355 yılının Mart ayında Sırbistan'a ulaşmıştır. Duşan'ın huzuruna çıkan Pierre Thomas, kralın mektubunda verdiği Katolikliği kabul etme sözüne rağmen yaptığı görüşmelerden olumlu sonuç alamamıştır. Kralın öldüğü Aralık ayına kadar Sırbistanı Katolikliğe geçirmek amacıyla Sırbistan'da kalmasına rağmen Avignon'a eli boş dönmüştür²⁰.

Bu sıralarda Papalık merkezine, Kantakouzenos'un ardından imparatorluk tacını giymiş V. Ioannes Palaiologos'un mektubu ulaşmıştı. Görünüşe bakılırsa imparator, içine düştüğü kötü durumdan kurtulmak adına pek çok taviz vermeye hazırды. Şöyle ki, Ortodoks ve Katolik kiliselerinin birleşeceğini garanti ediyor, oğullarından Manuel'i Latin dilini ve kültürünü öğrenmesi için Papalık merkezine göndermeyi ve hatta eğer sözünde durmazsa, tahtı bizzat Papalığa bırakmayı dahi teklif ediyordu. Karşılığında ise beş kadırga, beş yüz süvari, bin piyade ve on beş kadırgadan oluşan bir ordunun altı ay içinde Constantinopolis'e gönderilmesini rica ediyordu²¹. Olayın kritiğini yapan Papa Innocentius, daha önce Ege'deki Türk ilerleyişini durduran Haçlı Birliği üyeleri Venedik, Ceneviz, Kıbrıs Haçlı Krallığı ve Hospital Şövalyeleri'ne imparatora askeri yardımda bulunmaları için elçiler gönderdi²². Diğer taraftan cevabını iletmesi ve kiliselerin birleşmesi sürecinin başlatılması için Dominiken tarikatından William Conti ile Avrupa'daki faaliyetleriyle ünlenmiş olan Pierre Thomas'ı görevlendirdi²³.

1356'da Avignon'dan ayrılan elçilik heyetinin Constantinopolis'e doğru yola çıkmadan önce uğramaları gereken başka bir durak vardı. O sıralarda yıllardır Dalmaçya kıyıları yüzünden anlaşamayan Venedik ve Macaristan'ın 1348 yılında imzaladıkları sekiz yıllık ateşkes antlaşması

¹⁸ Soulis, *The Serbs and Byzantium...*, s. 54.

¹⁹ “*Et navigante de Venetiis eundo versus Raciā, circa fines Slavoniae et Achaiae Domino Fratre Petro in mari navigante, cuidam ligno magno Turcorum sibi occurrenti et appropinquantī nullo ingenio humano evadere poterat. Tunc marinarii omnes et alii de vita eorum desperantes nuntium apostolicum exhortaverunt ut ad Deum preces funderet pro liberatione ipsorum. Tunc Fratre Petro in oratione prostrato et appropinquantē Turcorum ligno, miraculose a Deo caelo claro sole fervente et nulla nebula apparente, subito quaedam nubes condensa et spissa lignum ipsius Domini Fratris Petri circumfulsit, taliter quod lignum Turcorum valde prope remigando appropinquatum ipsius nuntii papalis lignum visionem perdidit; Lignum ipsius Domini Fratris Petri versus terram navigando libere a Deo nebula mediante Turcos evasit.*” Bkz. Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 66.

²⁰ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 193-196; Halecki, *Un Empereur de Byzance...*, s. 26-27; Soulis, *The Serbs and Byzantium...*, s. 54,57.

²¹ İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar...*, s. 22-23; John Julius Norwich, *Bizans, Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 280.

²² Papanın Kıbrıs Krallığı ve Ceneviz'e gönderdiği mektuplar için bkz. Halecki, *Un Empereur de Byzance...*, s. 358-360; Kennett M. Setton, bu tarihlere papanın İmparator IV. Charles'ı da İzmir'deki haçlı garnizonuna destek vermesi için sıkıştırdığını aktarır. Bkz. Kennett M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Vol I, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1976, s. 229.

²³ Setton, *The Papacy and the Levant...*, s. 225-226; Zachariadou, *Trade and crusade...*, s. 64-65; Alexis-François Artaud de Montor, *The Lives and Times of the Popes*, The Catholic Publication Society of America, New York, 1911; s. 49-50; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi...*, s. 492; Coureas, “Philippe de Mézières”..., s. 65.

bitmek üzereydi. Taraflar arasındaki ihtilafın tamamen çözülmesini isteyen Papa Innocentius, onların yeni Sırp Kralı Stephen Uros'a karşı bir Haçlı seferi düzenlemelerini de beklemekteydi. Bu nedenle Pierre Thomas'ı, Venedik ve Zagreb arasındaki müzakereleri takip etmekle görevlendirdi. O da aldığı talimat uyarınca, 20 Eylül 1356'da Venedik Doju ve 28 Eylül 1356'da Macar Kralı I. Louis ile görüştü. Kral Louis, Sırlara karşı düzenlenecek Haçlı seferine liderlik etmeyi, Venedik Doju da askeri destekte bulunmayı kabul etmişti. Ancak Venedik ve Macaristan arasında, IV. Haçlı seferi sırasında da çatışmaya sebep olmuş olan Zara'nın²⁴ kime ait olacağı konusunda mutabakat sağlanamadığından Sırlar üzerine düzenlenecek Haçlı seferi plan aşamasında kalmıştır²⁵.

2. Pierre Thomas'ın Doğu'daki Faaliyetleri

Pierre Thomas'ın Doğu'daki faaliyetlerine gelince, kendisi Venedik'ten ayrılıp 1357 yılı ortalarında Constantinopolis'e ulaştığı sıralarda imparator, Osmanlı Devleti üzerine askeri bir sefere çıkmış olduğundan başkentte değildi²⁶. Geri döndüğünde Pierre Thomas ile birlikte ortak ayine katıldı. Ardından Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleştirilmesi konusunun görüşüleceği toplantı düzenlendi. Ekim ayında gerçekleşen toplantıda konuşulanlar görüşmelere katılan din adamı (*Hierodeacon*) Athanasios tarafından kayda geçirilmiştir²⁷. Pierre Thomas, imparator ve Ortodoks din adamları karşısında Katoliklik öğretilerini ve kiliselerin birleştirilmesi hususunda yapılması gerekenleri anlattı. Bizzat katıldığı teolojik tartışmalar sonucunda da birçok kişiyi Katolik inancına çevirmeyi başarmıştı. Bunlar arasında John Lascaris Calopherus ve Manuel Angelus gibi imparator mahiyetinden bazı asilzadeler bulunmaktadır²⁸. Philippe de Mézières, imparatorun da Katolik kilisesinin doğruluğunu kabul ettiğini aktarır²⁹.

İmparator, yapılan görüşmelerin ardından söz verdiği gibi oğlu Manuel'i Avignon'a gönderdi ve papaya Gelibolu ve Balkanlar'daki Osmanlı ilerleyişinin önü kesilemez hale gelmeden önce müdahale edilmesi gerektiğini bildiren bir mektup yolladı³⁰. Constantinopolis'ten ayrılan Pierre Thomas ise Avignon'a dönmeyerek Papalığın kurmayı planladığı Haçlı ittifakına destek istemek üzere Kıbrıs'a, Kral IV. Hugh'un yanına geldi. Ancak şiddetli bir hastalığa yakalandığından dolayı burada bir müddet istirahat etmesinin ardından 1357 yılının sonu veya 1358 yılında Kudüs'e gitti³¹.

Papa Innocentius, İmparator V. Ioannes'in mektubunun Avignon'a ulaşmasından sonra Osmanlı Devleti üzerine gönderilecek ordunun hazırlık sürecine hız vermişti. Zaten Papalık yaklaşık 50 yıldır, Türk beyliklerinin Akdeniz ve Ege'deki faaliyetlerine son vermeyi vazife edinmişti ve bunu sağlaması için oluşturulan Haçlı Birliği'ne önderlik etmekteydi. 1331-1333 ve 1341-1348 yıllarında Venedik, Ceneviz, Hospital Şövalyeleri ve Kıbrıs Haçlı Krallığı tarafından oluşturulan birlik Aydınöğulları'nın

²⁴ 13-24 Kasım 1202 yılında Haçlı ordusunun Venedik'in yönlendirmesiyle Macaristan hâkimiyetindeki Zara'yı ele geçirmesi Macaristan kralı ile anlaşmazlığa neden olmuştu. Bkz. Ernoul Kroniği, *Haçlı Seferleri Tarihi Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Fethi*, Çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019, s. 256-257; Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, Çev. Ali Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 19-20.

²⁵ Vita S. Petri Thomasi..., s. 71-76; Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 197-201; İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar*, s. 23; István Petrovics, "Hungary and the Adriatic Coast in the Middle Ages, Power Aspirations and Dynastic Contacts of the Árpáadian and Angevin Kings in the Adriatic Region", *Chronica: Annual of the Institute of History, University of Szeged*, Vol. 5, Szeged, 2005, s. 70.

²⁶ İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar*, s. 24.

²⁷ Sofia Kotsabazzi, *The Pantokrator Monastery in Constantinople*, Walter de Gruyter, Berlin, 2013, s. 62; Athanasios'un raporu için bkz. Jean Darrouzès, *Conférence sur la primauté du pape à Constantinople en 1357*, *Revue des études byzantines*, Tome 19, 1961. pp. 76-109.

²⁸ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 202-205; İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar*, s. 24; İmparator ve Pierre Thomas arasındaki görüşmeler ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. P.C.D. Southern, *The Relations Between Byzantium and the West in the Reign of John V Palaiologos*, Ph.D. Thesis, University of Edinburgh, 1973, s. 41-48.

²⁹ "(...) *Domino Fratre Petro continue sibi praedicante et docente, ipse imperator factus est verus Catholicus et obediens ecclesiae Romanae (...)*" Bkz. Vita S. Petri Thomasi, s. 79; İmparatorun Katolikliği kabul edip etmediği üzerine yapılan tartışmalar için bkz. Halecki, *Un Empereur de Byzance...*, s. 70-72; Setton, *The Papacy and the Levant...*, s. 228; Zachariadou, *Trade and crusade...*, s. 65; Norwich, *Bizans...*, s. 281.

³⁰ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 202.

³¹ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 80-83; Coureas, "Philippe de Mézières"... s. 65.

başını çektiği Türk denizci beyliklerinin faaliyetlerini kısmen durdurmayı başarmıştı. 28 Ekim 1344 tarihinde Aydınolu Umur Bey'in kontrolündeki İzmir'in liman kesimi ele geçirilmiş ve burada bir kale inşa edilerek Haçlılar tarafından kullanılacak bir üs haline getirilmişti³². Ancak 1350 yılında Venedik ve Ceneviz arasında ortaya çıkan savaş son Haçlı Birliği'ni dağıttı. İşte Papa Innocentius, bu birliği yeniden bir araya getirmeyi ve Osmanlı Devleti'nin Gelibolu'daki ilerleyişini aynı şekilde durdurmayı amaçlıyordu. Çabaları sonuç verdi ve 20 Mart 1357 yılında birliği yeniden bir araya getirdi. Her devlet, İzmir'in savunulması için yıllık 3000 florin vermeyi ve Hristiyanların güvenliğini sağlayacak 2 kadırgayı 5 yıl boyunca İzmir limanında bulundurmaya kabul etti³³.

İzmir'in Ege'deki Türk ilerleyişini engelleyecek bir Haçlı garnizonu haline dönüştürülmesi projesinin bir diğeri Avrupa'daydı. Bu noktada Papalık, bir taraftan Haçlı ordularını örgütleme işiyle uğraşırken diğeri taraftan da birbirleriyle savaşan Hristiyan liderleri barıştırıp dikkatlerini Doğu'ya yönlendirmeye çalışmaktaydı. Elçiler bunu sağlamak üzere Avrupa şehirleri arasında durmaksızın dolaşıyorlardı. Çünkü "*pax inter christianos*" mutlaka sağlanmalıydı³⁴. "*Hristiyanlar arasındaki barış*" söylemi, toplumun her kesiminden teorisyenler³⁵ tarafından tasarlanan Haçlı seferi projelerinde yapılması gerekenler arasında ilk sıralardaydı.

Papa, 10 Mayıs 1359 yılında Pierre Thomas'ı Peleponnesus³⁶ (Mora) piskoposluğuna atadı ve ardından Papalık temsilcisi³⁷ ilan etti. Pierre Thomas'ın yetki alanı Kıbrıs, Girit, İzmir, Patras, Atina, Thebes, Korinth, Rodos, Korfu, Durazzo, Lepanto (İnebahtı), Ypati ve Constantinopolis patrikliğine içeriyordu³⁸. Adı geçen yerlerde Papalığın çıkarlarını korumak amacıyla hükümdarlar ile anlaşma yapma, Katolikliği yayma ve dini törenleri düzenleme gibi geniş yetkiler ile donatılmanın yanında Türkler ile mücadeleden de sorumluydu³⁹. Haçlı ittifakının başına geçirilen Pierre Thomas'a İzmir'deki üssün yönetiminden sorumlu Nicolo Benedetti eşlik edecekti. İkili sefer hazırlıklarını tamamlamak üzere 1359 yazında Venedik'e geldi⁴⁰. Smet ve Carm'ın aktardığına göre, bu esnada papa, Ortodoks halkın sapkınlıktan dönmeleri gerektiğini çünkü Haçlı ordusunun Bizans topraklarını Türk işgalinden kurtarmaya yardım edeceğini bildiren bir mesaj yayınladı. Ardından yapılacak seferi Haçlı Seferi olarak kutsadı. Buna göre savaşa katılan her asker, Kutsal toprakları kurtarmaya gitmiş gibi mükâfat alacaktı⁴¹. Venedik, Ceneviz, Hospital ve İngiliz askerlerinden oluşan Haçlı donanması, Constantinopolis'e uğradıktan sonra 1359 yılının sonbaharında Çanakkale Boğazı'na girdi ve Bizans

³² Himmet Akın, *Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1968, s. 52-56; Çavuşdere, *Orta Çağ'da Venedik..*, s. 133-135; Coureas, Philippe de Mézières., s. 64.

³³ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas..*, s. 206; Setton, *The Papacy and the Levant..*, s. 229,231.

³⁴ Franco Cardini, *Avrupa ve İslam*, Çev. Gürol Koca, Literatür Yayınları, İstanbul, 2004, s. 207-208.

³⁵ Bu teorisyenlerden biri olan Korykoslu Hayton da "*Hristiyan kral ve prensler, aralarında barış sağlayıp İsa'nın inayetiyle Kutsal Toprakları ele geçirmek üzere bir araya geleceklerdir*" sözleriyle Hristiyanlar arasındaki barışın gerekliliğini vurgular. Bkz. Korykoslu Hayton, "*Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*", Çev. Altay Tayfun Özcan, Selenge Yayınları, İstanbul, 2015, s. 229.

³⁶ Pierre Thomas, Mora yarımadasının güneyindeki Koron'a atanmıştır. Michel Balard, *Les Latins en Orient (XIe XVe Siècle)*, Presses Universitaires de France, Paris, 2006, s. 276.

³⁷ Papanın Hristiyan ülkelere gönderdiği şahsi temsilcisidir. Dini işlerin düzenlenmesi ve dinsel meselelerin çözülmesi konularında yetki sahibidir.

³⁸ "*Ad te...præhabita diligenti tibi in eisdem Patriarchatu Constantinopolitano, & Regno Cypri, & in Creten, Smyrarum, Patracen, Athenien, Theban, Corinthien, Colocen, Nixien, Corphien, Duracien, Neopacen & Neopatriæ Archiepiscopatus & eorum dictique Patriarchatus Provinciis pro subsidio fidelium. (...)*" Bkz. Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas..*, s. 207; *Bullarium Carmelitanum*, Ed. Eliseo Monsignano, Rome 1715, s. 101.

³⁹ Vita S. Petri Thomasii, s. 91; N. Jorga, *Philippe de Mézières, 1327-1405 et La Croisade au XIVe Siècle*, Librairie Émile Bouillon, Paris 1896, s. 139-140; Setton, *The Papacy and the Levant*, s. 233; Zachariadou, *Trade and crusade*, s. 65; Coureas, "Philippe de Mézières"... s. 67; Setton, Pierre Thomas'ın 11 Mayıs 1359'da Ceneviz başpiskoposu ve Castello (Venedik) piskoposundan, Türklerin Bizans toprakları da dahil Hristiyan topraklarını işgal ettiği, Hristiyanları kılıçtan geçirdiği, köle olarak sattığı ve doğru inançtan döndürmeye çalıştıklarının yazılı olduğu bir mektup aldığından bahseder. Bkz. Setton, *The Papacy and the Levant*, s. 233.

⁴⁰ Setton, *The Papacy and the Levant..*, s. 234; Zachariadou, *Trade and crusade..*, s. 65-66.

⁴¹ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas..*, s. 208.

kuvvetlerinin de katılımıyla yönünü Osmanlı Devleti'nin kontrolündeki Lapseki'ye çevirdi. “*Vita Sancti Petri Thomae*” adlı eserde seferin gidişatı şöyle anlatılır:

“(…) Diğer yandan apostolik bir özel yasa ile korunan, apostolik kutsama (geniş yetkiler) kazanan ve kendi temsilcilik işleriyle meşgul olan legatus (Pierre Thomas), (birliğe katılmayı kabul edenleri) birleştirmeye geldi ve taraflardan Venediklileri, Hospital mensuplarını ve diğerlerini (İzmir’de) topladı. İzmir kentini canlı (çoşkulu) bir şekilde ziyaret edenler ve kendisinin birleştirmiş olduğu, kendi görev yerindeki (Koron’dan) yerlerdeki dindar Hristiyanlar ile Constantinopolis’e geldi. Türklere karşı savaşan ve yardıma gereksinimi olan imparator, (kendisine) eşlik eden pek çok kadırgayla bizzat legatusu ziyaret etti. Tıpkı daha önceden söz verdiği gibi onu güçlendirdi. (Pierre Thomas’ın yanındaki) bütün Hristiyanlara, pek çok ruh (cesaret) takdim ederek ve söz vererek Türklere karşı savaş için içten bir şekilde cesaret verdi. Orada imparator, bütün ileri gelenler ve legatusun önceden tebliğ ettiği halk daha önceden söyledikleri (ya da söz verdikleri gibi) Katolikliği kabul ettiler ve askerî yardımı (işlerini) düzenledi. Düşmanların pek çok ayıplarına, Hristiyanların hatalarına ve (Katolikliği) reddedişlerine son verdi. Sayısız tehlikeli bedensel işler (mücadele ile) yükselen inanç uğruna saldırdı ve Tanrı, (Pierre Thomas’a) Türklere karşı içeride ve dışarıda pek çok büyük zafer kazanmasına müsaade etti. Bizzat başta kendisi olduğu halde önceden hazırlanan gemilerle ve imparatorun gemileriyle yeterli uzaklıktaki Lapseki denilen yere, Türklere ait kaleyi ele geçirmek amacıyla yelken açtı. Başlarında bizzat legatus bulunduğu halde şiddetle kaleye hücum ettiler ve pek çok zahmet ve tehlikeden sonra Tanrı’nın yardımıyla kaleyi güçlükle ele geçirdiler. Tanrıya şükürlerini sundular. Her yeri ateşe verip yerle bir ettikten sonra gemilere geri dönmeye karar verdiler. Yaşadıkları yerin yandığını görüp kedere boğulan Türkler, kale ve deniz arasındaki bir noktada pusu kurup Hristiyanları beklediler. Hayatından vazgeçip Tanrı uğruna ölmeyi göze alan efendi legatus, 50 Hospital Şövalyesi ve Venedik, Ceneviz, İngiliz ve Bizans askerleriyle ayrılıp gemilerle aradaki mesafeyi açmıştı. Pusuda bekleyen Türkler, bir anda bağırarak ve haykırarak Hristiyanlara saldırdı. Bu beklenmedik saldırı karşısında şaşkınlığa uğrayan Hristiyanların bazıları ve sancakların (flama) yanında kalanların pek çoğu değersizce ve utanç içinde gemilere kaçtı. Efendi legatus manevi ızdırap içinde Hospital şövalyeleri ve diğer birkaç Batılı asker ile yerinden kıpırdamadı ve Türkler karşısında direndi. O anda savaşın gidişatı kötüleştirdi; çünkü Hristiyanlar küçük bir grupken Türkler çok kalabalıktı. Hristiyanlar, durmaksızın Türkleri geri püskürtmeye uğraştılar ve gemilere geri dönmeye çabaladılar. En sonunda, Hospital askerlerinin ve ayrıca diğer birkaçının çabalarıyla ve bizzat efendi legatusun kutsaması ve dayanıklılığıyla Türkleri durdurup bozguna uğrattılar ve ardından büyük bir zahmetle gemilere tırmandılar. Savaşta, daha önce bahsedile efendi legatusun yanındakilerden (kölelerinden) yedisi cesurca savaşarak öldü, kalan diğer Hristiyanlar kaçtı. Türklerden ise başlarındaki liderleri dâhil yaklaşık 300 adam öldü. Ve böylece Tanrı, legatusun, bu yürüyüşte yapılan hilede (pusuda) zafer kazanmasını, ayrıca onların savaşta yiğitlik ve metanet göstermelerini ve savaşın sonunda da düşmanlarına karşı zafer kazanmalarını diledi (...)”⁴²

⁴² “*Ipse autem legatus, privilegiis apostolicis munitus, benedictione apostolica recepta, ad partes sibi iniunctas venit, et officio suae legationis fungens, ad partes Venetorum, Hospitalis, et aliorum fidelium congregavit, et civitatem Smyrnarum sibi commissam et alia loca suae legationis Christianorum pie et strenue visitans, Constantinopolim venit, et imperatorem contra Turcos guerram facientem et adiutorio indigentem ipse legatus plurimarum galearum associatus visitavit, et sicut ei prius promiserat confortavit. Et omnes suae legationis Christianos in guerram Turcorum pie animavit, multa bona spiritualia et temporalia offerens et promittens, ibique imperatorem praedictum et omnes magnates et populos suae legationis praedicando, sancte conversando, et corporaliter bellando aedificabat. Multa opprobria invidorum et detractorum et falsorum Christianorum sustinebat, et multos labores corporales et pericula in finita pro multiplicatione fidei incurrebat, et plures victorias magnas intrinsecas et extrinsecas contra Turcos Deus sibi dabat. Nam inter alia ipse semel cum galeis praedictis et galeis imperatoris consilio ventilato, ad quoddam castrum expugnandum Turcorum a mari satis remotum, Lapsaco vocatum ivit. Ipse quidem et sui manu forti castrum fortiter expugnaverunt, et tandem auditorio Dei et admonitionibus divinis et ferventibus ipsius legati post multos labores et pericula castrum fortiter obtinuerunt, et gratias Deo reddentes, castrum expoliaverunt et combusserunt, et consilio determinato se posuerunt ad viam galearum. His peractis Turci flammam habitationis eorum videntes et dolentes, in magnis turmis congregati, inter mare et castrum in insidiis latitabant, vindicare se de Christianis cupientes. Dominus autem legatus de vita et morte in Deum confortatus, quinquaginta militum Hospitalis, plurimorum Venetorum, Ianuensium, Anglicorum, Graecorum et aliorum Christianorum associatus, in agmine suo ordinato versus galeas ordinate tendebat. Et ecce Turci in diversis turmis de insidiis exeuntes, ululantes et vociferantes, unanimiter in nostros Christianos fortissimum impetum fecerunt, et statim alio non expectato omnes marinarii Christiani et alii quamplures, vexilla sua relinquentes, viliter et in opprobrium fidei Christianae ad galeas fugerunt. Dominus autem legatus in testinis dolens cum militibus Hospitalis et nonnullis aliis occidentalibus paucis Turcis resistit, et faciem non mutavit. Illo tunc*

Halil İnalçık⁴³ ise Philippe de Mézières'in aktardığı bu bilginin Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'da geçen şu kayıtla birbirine benzediğini belirtmektedir;

“(…) Çün Süleyman Paşa merhum dünyâdan nakl itdi, dâyireden kâfirler işidüp şâz olup hayli leşker cem idüp deniz yüzünden gemiler ile azm itdiler kim varalar, gine ol gâzilerden ol yirleri alalar. Çünkim böyle hal vâkı oldu, gâziler bir gün Bolayır'da dururken gördüler kim Kavak tuzlası tarafından mübâлага gemiler göründi. Geldiler tuzla tarafında Bolayır'a karşı döküldiler, karaya çıktılar. Bolayır'a karşı gâziler karşı sancak çözüp turdular. Alaylar bağlayup dahi yürüdiler. Kâfir çoğ idi, gâziler az idi. Hem gâziler Süleyman Paşa'ya ancılayın vâkı'a olduğına hayli melüllerdi ve illâ Allah'a tevekkül ve gayret idüp hem Süleyman'un tabutun bir divar altında gömdiler, üzerine taş yıktdılar, belürsüz eylediler kim eğer kâfirler gâlib olurise bâri Süleyman Paşa'nın tabutun bulup bir hades itmeyenler. Çün kâfirler alaylar bağladılar, yürüdiler. Hemandem kim denizden hayli yir gitdiler. Gâziler dahi durup tekbir getürdiler. Bu gelen kâfirlerin galebesinden Allah'a sığınup ve hem leşkerine nazar idüp dururken hemen anı gördüler kim kâfirler gelitururken karış murış olup tagılıp kaçmağa başladılar. gerisine dönüp gemiler tarafına hücum idüp birbirine bakmayup kaçdılar. Hak te'âlâ'nun fazlı yitişü kâfirler ol ova içinde şöyle kırıldılar kim, demet gibi döküldiler, helâk oldılar. Kimi dönüben gemilerine koyuldular, kaçdılar, gitdiler. Ve illâ bunları kıranları hiç Müslümanlar görmediler. Çün gâziler dahi kâfirleri bu halde böyle gördiler, seğirdim idüp soyup tıraşlamağa başladılar. Toyum olup gine Bolayır'a gelüp karar itdiler. <Acabâ bu kâfirleri kim kırdı> diyü biraz söyleşdiler. Andan Hak te'alâya şükürler itdiler, karar itdiler. Râviler şöyle rivâyet itdiler kim sonra ol kaçup kurtulan kâfirlerden haber aldılar kim eyitdiler: <Heman kim denizden ayrılduk, gördük kim bir alay boz atlular geldiler. Heman kim biz anları gördük ayrık tâkatumuz kalmadı. Elimüz oldı. Bize kılıç koydular. Bizi anlar kırdılar. Siz anları kande pusuya komışdunuz kim biz anları görmedik kim gökden mi indiler yahı yirden mi çıkdılar kim heman ol arada belürdiler. Kâfirler anları bizden sandılar. Anlar hoz gayb erenlermiş. Hak te'âlâ anları bize medem viribidi. Gelüp düşmanumuzu helâk itdiler. Andan sonra gâziler Orhan Gâzi'ye Bursa'da haber göndürdiler. Üzerlerine gemilerle müâлага kâfirler gelüp karaya çıkup bunların üzerine çıkup gelitururken kâfirler kırılduğun, gâziler kıranları görmeyüp kaçanlardan haber alup bizi bir alay boz atlular sidi didüklerin bir bir beyânın vâkı haber göndürdiler (...)⁴⁴”

Vita Sancti Petri Thomae'da bu olayın Lapseki civarında, Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'da ise Bolayır'da gerçekleştiği söylenmesine rağmen Halil İnalçık'ın ifade ettiği üzere Haçlıların Lapseki'nin yanı sıra Saros Körfezi'ne de saldırmış olmaları daha mantıklı görünmektedir⁴⁵. Ayrıca, söz konusu olay kaynaklarda farklı şekillerde anlatılmış olsa dahi kullanılan ortak ifadeler üzerinden fikir yürütülebilmektedir. Örneğin anonim müellifin, “*Bolayır'a karşı gâziler karşı sancak çözüp turdular. Alaylar bağlayup dahi yürüdiler*” ibaresinden gemilerden inen askerlerin sancak açarak bekledikleri ve ardından yürüyüşe başladıkları anlaşılıyor. Aynı şekilde Philippe de Mézières, Pierre Thomas'ın yanına aldığı bir grup askerle beraber kadirgalardan uzaklaştığını söylemektedir. Buna göre, diğer bir grup asker kadirgalara yakın yerde sancakların yanında beklemektedir. Bu bekleyen askerler, Hristiyanlara yapılan ani saldırı sırasında yardıma gitmek yerine gemilere kaçmışlardır. Philippe de Mézières onların korkaklığını kınayan ifadeler kullanır. Sancak açma her savaş için olağan bir durumdur. Fakat anonim müellifin, “*sancak açıp, alaylar bağlayıp yürüdüler*” ifadesinden Hristiyanların dağılarak yürüyüşe geçtiği anlaşıldığından diğer kayıtla uyduğu görülmektedir.

Philippe de Mézières Haçlı askerlerinin pusuya düşürüldüğünü ve çoğunun telaşlanarak kaçmaya başladığını, anonim müellif ise Osmanlı askerlerinin düşmanı gördükleri sırada Süleyman Paşa'nın cansız bedenini taşıdıklarını, cesedi kâfirin eline geçmemesi için gömüp üzerini taşlarla kapattıklarını ve ardından saldırdıklarını ifade eder. Ancak Türklerin düşmanın karaya yanaştıklarını gördükten

bellum aggravatum est, quia Christiani nostri paucissimi et Turci infiniti erant. Semper defendendo et invadendo Turcos nostri Christiani versus galeas se trahebant. Tandem strenuitate militum Hospitalis necnon et aliorum paucorum, et strenuitate et benedictione ipsius domini legati, Turcis devictis et restoractis, Deo operante galeas ascenderunt. In bello quoque praedicto septem de familia domini legati viriliter defendendo occisi sunt, et quamplures alii Christiani fugentium. De Turcis vero circa trecenti mortui sunt et capitaneus ipsorum. Et sic voluit Deus legato suo victoriam dare in captione castris, in bello quoque virtutem eius et constantiam ostendere, et in fine belli de inimicis eius vindictam accipere.” Bkz. Vita S. Petri Thomasia, s. 92-94.

⁴³ İnalçık, Osmanlılar ve Haçlılar, s. 26-27.

⁴⁴ Anonim Tevârih-i Âl-i Osman, (F. Giese Neşri), Haz. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992, s. 20-21.

⁴⁵ İnalçık, Osmanlılar ve Haçlılar, s. 27.

sonra Süleyman Paşa'yı gömecek ve gömülen yerdeki izleri kaybedecek yeterli zamanlarının olması ve Haçlıların bu eylemi fark etmemeleri, düşmana yapılan saldırının Philippe de Mézières'in aktardığı gibi aniden olduğu izlenimini vermektedir. Yine müellifin “*Siz anları kande pusuya komışdunuz kim biz anları görmedik kim gökden mi indiler yahı yirden mi çıkdılar kim heman ol arada belürdiler*” ifadesi de pusuya işaret etmektedir. Halil İnalıcık'ın saptadığı ve defalarca üzerinde durduğu üzere, anlatılan ifadeler arasında paralellik kurulabilmektedir⁴⁶. Burada, Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman'daki kayıt ile Latince'den çevrilen kaydın aynı metin üzerinde karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Lapseki'ye yapılan saldırıdan sonra Pierre Thomas'ın icraatlarını ve yaptığı fedakarlıkları özetler Philippe de Mézières. Türkler ile mücadeleden bahsedilen bölümde bir Türk beyiyle ilgili şu ifadeler yer verir:

“(…) Şöyle ki, Efendi legatus (Pierre Thomas), öğreterek, haber bildirerek (elçilik), savaşarak, inançsızları vaftiz ederek, (kiliseler arasındaki) ayrılığı sonlandırarak ve Tanrı'nın kilisesini yücelterek, diğer taraftan pek çok kadırgayla, bazen birkaçıyla, zaman zaman da yalnız bir şekilde İzmir'de, Rodos'ta, Constantinopolis'te, Kıbrıs'ta, Girit adasında ve Türkiye'de aralıksız savaştı. Özellikle, elverişli olmayan kış ve yaz aylarında tehlikeli savaşlar yaptığı, tehlikeli deniz yolculuklarına çıktığı ve tehlikeli insanlar ile aralıksız mücadele ettiği için vücudu yıprandı. Sevindirici şeyleri destekledi ama pek çok zahmet çekti. Onun temsilciliği döneminde Tanrı'nın yardımı ve ortaklaşa mücadele ile Türkler bozguna uğratıldı. Zira Türklerin en önemli hükümdarlarından biri, Hatelogo'nun⁴⁷ efendisi haraç ödedi. O, daha önce hiçbir temsilciye ve başka bir Hristiyan'a haraç vermemişti. Bundan sonra topraklarında yaşayan Hristiyanları onurlandırdı (...)”⁴⁸

Philippe de Mézières'in sözünü ettiği yer, o dönemde Aydınogulları'nın idari merkezi olan (Ayasuluğ) Selçuk'tur⁴⁹. Dönemin beyi hakkında bilgi verilmemesine karşın Nicolae Jorga, beyin Zelabi Hiturbequi (Tschélébi Chidrbeg) yani Hızır Bey olduğunu belirtir⁵⁰. Pierre Thomas'ın görev yaptığı yıllardan bahsedildiği için beyliğin başında Hızır Bey'in bulunuyor oluşu bu yorumu doğrulamaktadır. Elizabeth Zachariadou ise bahsedilen yıllar arasında Türklerin toprak kaybettiğine, Ege'deki saldırıların durduğuna ve Hristiyanların huzur içinde olduklarına dair başka bir kayıt olmadığını; aksine, Türklerin 1360 ve 1361 yıllarında Ege'deki faaliyetlerinin devam ettiğini ifade eder⁵¹. Ancak aşağıda değinileceği üzere Philippe de Mézières, 1365 yılında Haçlı ordusunun Rodos'ta toplandığını haber alan Aydınoglu İsa Bey ve Mentешеoğlu Balat ve Milas hâkimi Musa Bey'in, Haçlılara vergi ödemeyi teklif ettiği kaydından bahsediyor olabilir⁵².

Pierre Thomas daha sonra Girit'e gelerek Venedikli asilzadeler arasında ortaya çıkmış olan sapkın düşüncelere yönelik bir soruşturma başlatmıştır. Hatta alınan itiraflar sonrasında yakalanan bir kişinin

⁴⁶ İnalıcık, Devlet-i 'Aliyye.., s. 55; İnalıcık, Osmanlılar ve Haçlılar, s. 27; Halil İnalıcık, “Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri, Bizanslılar ve Haçlılar”, *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*, Ed. İdris Bostan ve Salih Özbaran, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2009, s. 44-45.

⁴⁷ Nicolae Jorga, Altologo, Theologos olduğunu aktarır. Bkz. Jorga, Philippe de Mézières..., s. 54; W. M. Ramsay'in ifadesiyle Theologo diğer adıyla Ephesos. Ephesos (Selçuk) büyük John Theologos kilisesi ile meşhurdu. Yunanca Agio Theologo ismi Ayo-Thologo ve sonunda Ayosoluk veya Ayasoluk şeklini almıştır. Bkz. W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960, s. 117.

⁴⁸ “*Talibus autem operibus, videlicet praedicando, docendo, bellando, infideles baptizando, schismaticos reducendo, et ecclesiam Dei multiplicando, dominus autem legatus continue militabat, modo in Smyrnis, modo in Rhodum, modo in Constantinopolim, modo in Cyprum, modo in insulam Cretae, modo in Turchiam, modo cum multis galeis, modo cum paucis et aliquando cum sola. Proprio corpori non parcebat, navigando et guerram faciendo, opportune et inopportune, in hieme sicut in aestate, in periculis maris, in periculis bellorum, in periculis hominum et continue periculum in falsis fratribus, laetanter omnia sustinebat et tantum laboravit Deo auxiliante quod tempore legationis suae durante communiter Turci perdidit. Nam unus de maioribus principibus Turcorum, videlicet Dominus de Hatelogo, tributum reddidit, quod nunquam antea alicui legato sive Christiano fecerat, et Christianos ab inceptis in terram suam semper postea honoravit.*” Bkz. Vita S. Petri Thomasii, s. 94-95; Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 86.

⁴⁹ Akın, Aydın Oğulları..., s. 56.

⁵⁰ Jorga, Philippe de Mézières..., s. 54.

⁵¹ Zachariadou, Trade and crusade..., s. 66.

⁵² Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 127.

heretik olarak yakılmasına karar vermiştir⁵³. Adadaki heretikliğin kökünü kazıdıktan sonra İzmir'e geçen Pierre Thomas'ın buradaki eylemleri şöyle anlatılmaktadır:

“(…) Legatusluğundan (görev yeri Girit) geçerek, tehlikelerden savunmakla yükümlü olduğu garnizonu denetlemek üzere İzmir kentine geldi. İzmir'in savunulması ve Türkler ile mücadele için birçok sorumlulukla özel vergi verenlere ve çabalayanlara nazikçe hatırlatmalarda ve uyarılarda bulundu. Sözün kısası, bütün parayı ya kendi şahsi ücretinden ya da önceden haber vererek her nasılsa alabildi. İzmir'in muhafazasını ve Türklerle karşı mücadeleyi, idareli yaşayarak (kısıtlı harcamayla) hoşnut bir şekilde meydana getirdi. Her kim, Kıbrıs, Rodos ve Venedik ve Ceneviz katılımını bir araya getirebildi; kendisi, böyle bir ittifakı meydana getirerek övüldü (...)”⁵⁴

Pierre Thomas, 20 Mart 1357'de kurulan Haçlı Birliğine üye devletlerin vermeleri gereken yıllık 3000 florini toplamaya çalışmıştı⁵⁵. F. Thiriet'in Venedik Senatosu görüşmelerini topladığı eserinde geçen 14 Temmuz 1359 tarihli kayıt⁵⁶ bunu desteklemektedir. İzmir'in savunulması için gerekli önlemleri alan Pierre Thomas, ardından Rodos üzerinden Kıbrıs'a geldi. Bu esnada Kıbrıs'ta taht değişikliği olmuş, 1359 yılında ölen IV. Hugh'un yerine, 1358 yılında kral olarak atadığı oğlu I. Pierre geçmişti⁵⁷. 1360 yılının Nisan ayında Famagusta'da (Gazimağusa) yapılan resmî taç giydirme törenine Pierre Thomas da katıldı. I. Pierre, Kudüs ve Kıbrıs Krallığı tacını Pierre Thomas'ın elinden giydi⁵⁸.

Kral Pierre'in tahta çıkışı, Kutsal Toprakların kurtarılmasını arzulayanlar için Philippe de Mézières'in betimlemesiyle bir umut ışığı oldu⁵⁹. Çünkü Kudüs'ün yeniden ele geçirilmesi düşüncesi onun çabasıyla Avrupa'daki her sarayda yeniden yankılanmıştır. Anthony Luttrell başarısız Lapseki seferinden sonra Batı kaynaklarının Kıbrıs ve Kudüs üzerine yöneldiği, Anadolu'nun güney kıyılarına ve İskenderiye'ye yapılan seferlerin bu yönelimin sonucu olduğu fikrindedir⁶⁰. Gerçekten de I. Pierre, henüz Trablus Kontu olduğu zamanda dahi Kudüs'ü geri alma planları yapacak, destek toplamak üzere Avrupa'yı dolaşacak, “*l'ordre de l'Épée*” yani “*Kılıç*” adını vereceği bir tarikatın kurulmasını hayal edecek kadar ateşli bir isimdi⁶¹. Philippe de Mézières ile de bu dönemde tanışmıştı ve muhtemelen ikili, Kudüs'ün geri alındığını görecekları günü birlikte düşlemişlerdi. Bu nedenle olsa gerek, o sıralar Avrupa'da olan Philippe de Mézières'i şansölyesi olması için Kıbrıs'a çağırıyordu. Bundan başka,

⁵³ Vita S. Petri Thomasiai, s. 95-99; Aziz S. Atiya, *The Crusade in the Later Middle Ages*, Kraus Reprint Corporation, New York, 1965, s. 133; Renate Blumenfeld-Kosinski, Philippe de Mézières's Life of Saint Pierre de Thomas at the Crossroads of Late Medieval Hagiography and Crusading Ideology, *Viator* 40 No. 1, 2009, s. 240.

⁵⁴ “*Et transiens per legationem, versus civitatem Smyrnarum venit, ad custodiam cuius ipse legatus labores et pericula ultra quam dici possit sustinuit, modo stipendiarios Smyrnarum propria pecunia et sudore solvendo, modo eis dulciter admonendo et praedicando, et pluribus vicibus cum eis contra Turcos personaliter certando. Et breviter omnem pecuniam, sive stipendiis suis propriis, sive de praedicatione et quomodocumque habere poterat, in custodiam Smyrnarum et guerram Turcorum laetanter ponebat, parce vivendo. Et quidquid habere poterat de Cypri, de Rhodo, de communitatibus Ianuensibus et Venetis in tali usu se gloriabatur ponere.*” Bkz. Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 89.

⁵⁵ Kenneth Setton, birliğe üye devletlerin 6000 florin vermeleri gerektiğini yazar. Bkz. Kenneth M. Setton *A History of the Crusades, The Fourteenth and Fifteenth Centuries*, Vol III, Ed. Harry W. Hazard, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1975, s. 297.

⁵⁶ “*Senato, önceden ödeme sözü verdiği, Papalık temsilcisinin İzmir'in savunulması için talep ettiği 3000 dukayı ödemeyi reddetti.*” (14 Temmuz 1359) Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Thiriet, *Régestes des Délibérations du Senat de Venise Concernant la Romanie*, Tome I, Paris Mouton & Co La Haye, Paris, 1958, s. 93.

⁵⁷ Vita S. Petri Thomasiai, s. 102; Francesco Amadi, *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*, Ed. René de Mas Latrie, Paris 1891, s. 410; Özge Bozkurtoğlu Özcan, *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs-Antalya İlişkileri (1192-1489)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygurlukları Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 39.

⁵⁸ Vita S. Petri Thomasiai, s. 102-105; M. L. de Mas Latrie, *Histoire de l'île de Chypre, Sous le Règne des Princes de la Maison de Lusignan III*, Imprimé par Autorisation du Gouvernement à l'Imprimerie Impériale, Paris, 1852, s. 746; Leontios Makhairas, *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle'*, Vol. I., Ed. R.M. Dawkins, The Clarendon Press, Oxford, 1932, s. 93.

⁵⁹ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 96.

⁶⁰ Anthony Luttrell, “1389 Öncesi Osmanlı Genişlemesine Latin Tepkileri”, *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997, s. 135-136.

⁶¹ Jorga, Philippe de Mézières..., s. 83.

ileride de değinileceği üzere, düşüncelerini icraata geçirmede gecikmeyerek Mübârizeddin Mehmed Bey tarafından idare edilen Antalya'yı ele geçirdi. Bu haber Avrupa'da sevinçle karşılanmıştır. 1361'de Kıbrıs'a gelen Pierre Thomas ise yaşantısı ve fikirleriyle ilham kaynağı olacağı Philippe de Mézières ile bu esnada tanışmıştır. Üç ismin bir araya gelişi, gelecek yıllarda Doğu Akdeniz'de yaşanacak olaylarda etkisini hissettirecek önemli bir andır⁶².

Philippe de Mézières, Kıbrıs'a gelen Pierre Thomas'ın burada yaşayan Ortodoks halkı Katolikliğe davet ettiğini aktarır. Kıbrıs'ta yönetici kesim Katolik olmasına rağmen adada yaşayan nüfusun çoğu Ortodoks inancına bağlıydı. Renate Blumenfeld-Kosinski'nin deyişiyle, Pierre Thomas'ı öfkeleniren bir gerçektir bu⁶³. Leontios Makhairas ise olayı farklı şekilde anlatır. 1359 yılının Aralık ayında Kıbrıs'a gelen Pierre Thomas'ın niyetinin adada yaşayan Ortodoksları güç kullanarak Katolikliğe geçirmek olduğunu söyleyen Makhairas, Santa Sophia Kilisesinde toplanmış olan Nicosia (Lefkoşa) halkının, kapıların arkasına kırımler dayanarak kilisede alıkonulduğunu ve Katolikliği kabul etmeye zorlandıklarını aktarır. Olayı öğrenen kral, Pierre Thomas'tan adayı terk etmesini istemiş ve papaya yazdığı mektubunda, adaya böyle sorunlar çıkaracak temsilcilerin yollanmamasını rica etmiştir⁶⁴. Oskar Halecki, aldığı sert önlemler ile Girit'teki heretikliğin kökünü kazıyan Pierre Thomas'ın, Ortodoksları Roma Katolik Kilisesi'ne tabi kılma hırslarının olduğunu ve bunu gerçekleştirmek adına şiddete başvurabileceğini belirtmektedir⁶⁵. Smet & Carm ise Pierre Thomas'ın davranışını, Katolik inancı kabul eden İmparator V. İoannes'in, halkının da tövbe etmesini arzuladığı için bu tür girişimlere müsamaha göstermiş olabileceği şeklinde yorumlamışlardır⁶⁶. “*Vita Sancti Petri Thomae*” adlı eserde, Pierre Thomas'ın Girit'te suçlu bulunan kişiyi yaktırması gibi kayıtlar göz önünde bulundurulduğunda Halecki'nin yorumu daha mantıklıdır.

Pierre Thomas, 1361 yılında piskoposluk görev yeri olan Koron'a gitmek üzere Kıbrıs'tan ayrıldığı sırada I. Pierre Antalya'ya saldırmıştır. Philippe de Mézières, seferin gidişatı hakkında bilgi vermeden Antalya'nın ele geçirilişini şöyle anlatır:

“(…) Bununla birlikte legatus kendi yükümlülüğüne katılmış olan elçiliğini (Koron) böylece kesintisiz ilerleterek yukarıdaki (anlatıldığı) gibi teftiş etti. Ve işte, gençliğinde açıkça inanç düşmanlarını yok etmeyi arzulayan Kudüs ve Kıbrıs Kralı Pierre umut ışığına götürdü. Zira, masraflarını karşıladığı güçlü ordusuyla ve güçlü el (manus dei-hukuki bir terim) ile tahkim edilmiş Sathalia⁶⁷ kentine şahsi olarak saldırdı. Ve bizzat şiddetli bir şekilde hücum ederek, Tanrı tarafından (verilen) gururla zaferi kutladı. Şehirde düzenlemeler ve tahkimat yaparak küçük olmayan zaferiyle kendi krallığı Kıbrıs'a geri döndü. Gerçekten bu tür, bunun gibi işitilmemiş (zaferi) duyan legatus sevinçle Sathalia'ya geldi⁶⁸. Kiliseyi kutsal kıldı, rahipler atayarak dini işleri düzenledi. Kralın şehrini savunan Hristiyanlar (askerler) için teşvik edici sözler söyledi, (onlara) cesaret verdi ve pek çok manevi yasa bıraktı. Sonra Kıbrıs'a geldi ve inanç düşmanlarına karşı kralın elini inançla güçlendiren Tanrıya şükranlarını sundu. Sathalia zaferi için Tanrı tarafından inanç düşmanlarının yok edildiği, kralı, soyluları ve ayrıca Kıbrıs halkını canlandıran fevkalade bir tören ve ayin düzenledi (...)”⁶⁹

⁶² Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 29; Philippe Contamine, “Entre Occident et Orient, Philippe de Mézières (Vers 1327-1405): Itinéraires Maritimes et Spirituels”, *Philippe de Mézières and His Age, Piety and Politics in the Fourteenth Century*, Ed. Renate Blumenfeld-Kosinski and Kiril Petkov, Brill Publishing, Boston, 2012, s. 22-23.

⁶³ Blumenfeld-Kosinski, “Philippe de Mézières's...”, s. 240.

⁶⁴ Makhairas, *Recital Concerning...*, s. 91.

⁶⁵ Halecki, *Un Empereur de Byzance...*, s. 71-72.

⁶⁶ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 209.

⁶⁷ Antalya.

⁶⁸ Pierre Thomas'ın Antalya'ya yapılan sefere katılıp katılmadığıyla ilgili görüşler için bkz. Jorga, *Philippe de Mézières...*, s. 119-120.

⁶⁹ “*Legatus autem in officio sibi commissio sic proficiente, continue legationem suam ut supra circuibat. Et ecce Petrus Ierusalem et Cypri rex quod a iuventute sua desideraverat, videlicet destructionem inimicorum fidei, in lucem produxit. Nam cum exercitu valido manu forti expensis propriis civitatem invictissimam Sathaliam personaliter adiit, et ipsam fortissime expugnando a Deo gloriose triumphavit, et civitate ordinata et munita cum triumpho non modico in regnum suum Cypri reversus est. Legatus vero talem victoriam inauditam cum gaudio audiens, Sathaliam venit, ecclesias consecravit, sacerdotes et religiosos ad divinum officium celebrandum instituit, et Christianos pro parte regis civitatem custodientes in Dominum animavit et confortavit, et multa privilegia spiritualia ibidem pie reliquit. Et postea venit in Cyprum, et manus regis pie*

1347-1351 yılları arasında Avrupa'yı kırıp geçen veba Doğu Akdeniz kıyılarında da görülmeye başlamıştı. Pierre Thomas o sıralarda Rodos, Türkiye ve Suriye'de görülen salgından korunmak için 1361 sonu veya 1362 yılı başlarında Kıbrıs'a döndü ancak salgın adaya da sıçradı. Philippe de Mézières, Famagusta'da günde otuz veya kırk kişinin vebadan dolayı öldüğü bilgisini verir. Pierre Thomas, Orta Çağ'da Tanrı tarafından verilen bir ceza⁷⁰ olarak görülen vebadan yine onun yardımıyla kurtulmak ümidiyle Nicosia ve Famagusta'da günlerce halka açık vaazlar verdi. Saray mensuplarını, din adamlarını ve halkı Tanrıya yakarmaya ve günahlarından tövbe etmeye çağırdı⁷¹. Philippe de Mézières, bu çağrıya katılanlar arasında adada yaşayan Türklerin de bulunduğunu şöyle anlatır:

“(…) Legatus (Pierre Thomas), şu olaydan dolayı (veba) ekmek ve sudan kaçınan, sayısız meşale yakıp çıplak ayaklarla yürüyen ve Tanrı'dan merhamet dileyen herkesi alçakgönüllülükle Tanrı'nın kilisesinde topladı. Çok sayıda kalabalık Famagusta'dan geçerek adım adım ilerlemeye ve yalvarıp yakarmaya başladı. Kısa sürede çok sayıda insan Tanrıya boyun eğerek duaya başladığından, ortaya çıkan çok sayıda inançsız Arap, Türk ve Yahudi de gözyaşları içinde ileriye doğru atıldılar ve çıplak ayaklarıyla Hristiyanların yanına doğru dua ederek yürüdüler. Sonunda yürüyüş bittiğinde ve bütün insanlar büyük bir pişmanlık içinde ortaya çıktığında legatus kendi konuşmasına başladı. Konuşmasında o kadar çok hoşnutluk verdi ki, sadece Roma Latin Kilisesine inananlar ve (konuşulanları) anlayanlar değil, aynı zamanda başka soydan, Hristiyan olup (Yunan, Ermeni vb.) konuşmayı anlamayanlar ve Tanrıya inanmayanlar (Türkler ve Yahudiler) bile gözyaşlarına boğuldular (...)”⁷²

Kral Pierre vebanın etkisini kaybetmesinin ardından düzenlenmesi planlanan Haçlı seferine Avrupa'dan destek toplamak amacıyla 24 Ekim 1362 yılında Kıbrıs'tan ayrıldı⁷³. Pierre Thomas ve Philippe de Mézières yolculuğun bir kısmında krala iştirak edenler arasında idiler. I. Pierre'in başında bulunduğu heyet Venedik, Milan ve Ceneviz üzerinden 1363 yılının Mart ayında Avignon'a ulaştı. Papa VI. Innocentius ölmüş olduğundan yeni papa V. Urbanus ile görüşüldü. I. Pierre, Haçlı seferi düşüncesini anlattığı Papa Urbanus ve Fransa Kralı II. Jean'dan destek sözü aldı. İki gün sonra Avrupa'nın her yerine, Kutsal Toprakları kurtaracak yeni bir Haçlı seferinin düzenleneceği haberi yollanmıştı bile⁷⁴. Girit başpiskoposluğuna atanan Pierre Thomas ise aynı zamanda, düzenlenecek Haçlı seferinin temsilcisi ilan edildi⁷⁵.

Papanın ve Fransa kralının desteğini almış bulunan I. Pierre, Avrupa saraylarından da yardım toplamak üzere Avignon'dan ayrıldı. Pierre Thomas, Papa Urbanus'un verdiği işleri yerine getirmekle meşguldü. En önemli görevi ise Giovanni Visconti'den sonra Milan dükü olan Barnabo Visconti ile Papalığın arasını düzeltmekti. Anlaşmazlığın kökeni bir önceki papanın görev süresine dayanır.

confortans in cervicem inimicorum fidei, Deo laudabiliter regratiari fecit, processiones et missas solemnes pro Victoria Sathaliae instituit, et regem nobiles et etiam populum Cypriensem in destructionem inimicorum fidei mirabiliter a Deo animavit.” Bkz. Vita S. Petri Thomasii, s. 110-111; Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 96-97.

⁷⁰ March Bloch, *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 111.

⁷¹ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 97-100.

⁷² “Legatus vero omnes istas generationes misericordiam Dei invocantes, omnibus ieiunantibus in pane et aqua, et nudis pedibus ambulantes, luminaribus infinitis accensis, in ecclesiam Dei humiliter recollegit, et cum omni multitudine per civitatem Famagustam gradatim processionem devotissimam incepit, et breviter ad tantam devotionem populum provocavit, quod nutu Dei multu infideles Saraceni, Turci et Uadei illic existentes in lacrimas prorumpabant, et nudis pedibus ad processionem Christianorum devotissime ambulabant. Tandem processione finita et omni populo in maxima contritione et devotione existente, legatus sermonem suum incepit, Et tantum fructum in sermone suo fecit, quod non solum Latinos ecclesiae Romanae fideles ipsum intelligentes, sed etiam alias nationes sermonem non intelligentes, et etiam a Deo infideles ad lacrimas provocabat.” Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 100.

⁷³ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 103; Jorga, Philippe de Mézières..., s. 142; Oskar Halecki, Pierre Thomas ve Philippe de Mézières'in, yeni bir Haçlı seferi düzenlemesi için Kral Pierre'i cesaretlendirdiklerini aktarır. Bkz. Halecki., Un Empereur de Byzance, s. 80.

⁷⁴ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 105; L'Abbé M. Chaillan, *Le Bienheureux Urbain V (1310-1370)*, Librairie Victor Lecoffre J. Gabalda & C^{le}, Paris, 1911, s. 30; Setton, A History of the Crusades..., s. 14-15.

⁷⁵ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 104; Camille Rouxpetel, “D'or ou de Pourriture, Les Pommés de Philippe de Mézières”, *Philippe de Mézières et l'Europe, Nouvelle Histoire, Nouveaux Espaces, Nouveaux Langages*, Ed. Joël Blanchard et Renate Blumenfeld-Kosinski, Librairie Droz, Genève, 2017, s. 227-228.

Papalığın siyasi otoritesini tüm İtalya'ya yaymaya çalışan VI. Innocentius, Kardinal Gil de Albornoz'u⁷⁶ 1353 yılında paralı askerlerden oluşan bir orduyla İtalya'ya göndermişti. Kardinal Albornoz, Ancona, Urbino, Massa Trabaria, Romagna, Spoleto Dükaliği, Sabina, Campania, Marittima ve Toskana bölgelerinde Papalığın otoritesini sağlamayı başarmıştı. Milan'daki Viscountiler ise en büyük sorunlardan biriydi⁷⁷. Barnabo Visconti, Papalığın otoritesini tanımak bir yana, kilise gelirlerine el koyması ve rahiplere işkence edip öldürmesiyle kötü bir şöhret kazanmıştı. Papalık elçilerine mühür yedirmesi olayı bardağı taşıran son damlaydı⁷⁸. Bu yüzden Papa Urbanus tarafından Mart 1363'de aforoz edildi⁷⁹. Ardından Milan üzerine Kardinal Albornoz komutasında bir ordu yollandıysa da sonuç alınmadı. Üstelik kardinalin yeğeni Garcia Albornoz'un savaşta öldürülmesi işleri daha da karmaşık hale getirdi⁸⁰.

1363 yılı Eylül ayında Venedik'in kolonisi Girit'te isyan çıktı. Giritliler, Candia (Kandiye) Limanı'nda alınan vergilerin iyileştirilmemesinden endişe duymaktaydılar. Papa Urbanus, Haçlı seferi arefesinde çıkan bu isyanın bastırılması için Venedik ve Girit'e elçiler yolladı. Pierre Thomas, Girit Başpiskoposu olduğundan mesele onun görev sahası içerisindeydi. Bu nedenle Venedik yönetimi ve Girit halkı arasında arabuluculuk yapmak üzere Aralık ayında Philippe de Mézières ile beraber Venedik'e geldi. Diğer taraftan, planlanan Haçlı seferini Venedik'in desteklemesi hususu da görüşülmüştü. Pierre Thomas, isyanın bastırılması karşılığında Venedik'in Haçlı seferi için gemi tahsis etmesini talep etti. Yapılan görüşmeler sonrasında Venedik, seferin rotasının İskenderiye ve Türk beylikleri üzerine olmaması kaydıyla bu talebi kabul etti. Sonunda, Pierre Thomas'ın çabaları ve Giritlilere iki gemiyle Doğu Akdeniz'de ticaret yapma hakkının tanınmasıyla isyan bastırıldı⁸¹.

Barnabo Visconti meselesi devam ediyordu. Fransa Kralı Jean ve Kral Pierre, ortamı yumuşatmak amacıyla Barnabo'yu Doğu'ya yapılacak Haçlı seferine destek vermesi için ikna etme fikrini ortaya attılar. Papa'nın öneriyi kabul etmesi üzerine Kral Jean, Roger de Saint-Séverin ve Pierre Aycelin de Montaigu'yu, Kral Pierre ise Philippe de Mézières ve Pierre Thomas'ı elçi olarak Milan'a gönderdi⁸². Yapılan görüşmeler sonrasında Barnabo'nun Haçlı seferine katılmayı reddettiğini Kral Jean'nın elçilerinden duyan papa öfkeleni. Kardinallerle yaptığı durum değerlendirmesinin ardından Doğu'ya yapılacak Haçlı seferinin ertelendiğini, seferin yeni rotasının Milan olduğunu ilan etti⁸³.

Avignon'da bunlar olurken Pierre Thomas ve Philippe de Mézières Milan'da Barnabo'nun yanında bulunuyorlardı. Pierre Thomas taraflar arasında acilen barışın sağlanmasından yanaydı çünkü düzenlenecek Haçlı seferi Barnabo'nun üzerine değil, Doğu'ya, Türklerin üzerine gitmeliydi. Bu sebeple Barnabo'nun barışa ikna edilmesi gerekiyordu. Bu sırada vekâleten Bologna'nın yönetimine atanmış olduğundan Philippe de Mézières ile beraber Bologna'ya geldi. Onun Bologna'yı yönettiği 15 Ocak-7 Şubat tarihleri arasında şehirde Papalık ve Kıbrıs Krallığı flamları dalgalandı. Sonunda, Barnabo'nun 500.000 florin karşılığında Bologna ve çevresindeki hak iddiasından vazgeçmesiyle 20

⁷⁶ Gil de Albornoz ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. E. P. Colbert, "Albornoz, Gil Álvarez Carrillo De", *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, Vol. 1, The Catholic University of America, Washington, 2003, s. 232-233.

⁷⁷ Setton, *The Papacy and the Levant...*, s. 231; Roger Collins, *Keepers of the Keys of Heaven, A History of the Papacy*, Basic Books, New York, 2009, s. 292.

⁷⁸ Barnabo Visconti'nin aforoz edilmesine sebep olan hareketi, kendisine yollanan parşömeni, kurdeleleri ve kurşun mühürle birlikte papanın elçilerine yedirmesiyle. Ardından, "Bilmenizi isterim ki" diye haykırmış ve sözlerine şöyle devam etmişti. "Kendi topraklarımda papa, imparator ve kral benim! Tanrı bile benim iradem karşısında bir şey yapamaz." Bkz. C. M. Antony, *Saint Catherine of Siena, Her Life and Times*, Burns & Oates, London, 1916, s. 84-85; Pınar Ülgen, *Ortaçağ Avrupa'sının Ölümle Dansı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017, s. 133-134.

⁷⁹ Andrea Gamberini, *Late Medieval and Early Modern Milan*, Brill Publishing, Leiden, 2015, s. 83-84.

⁸⁰ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s.109-110, 213.

⁸¹ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s.218-221; André Clot, *Kölelerin İmparatorluğu Mümlüklerin Mısır'ı (1250-1517)*, Çev. Turhan Ilgaz, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 94.

⁸² Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 108, 213.

⁸³ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 214.

Ocak 1364'te Papalık ve Milan arasında barış yapıldı. Bologna Barışı olarak bilinen bu süreçte Pierre Thomas'ın oynadığı rolü, Philippe de Mézières sayesinde öğreniyoruz⁸⁴.

İtalya'da barışın sağlanmasının ardından Doğu'ya yapılacak Haçlı seferinin hazırlıklarına kaldığı yerden devam edilebilirdi. Kral Pierre, iki yıl süren bir seyahatin ardından 1365 yılında Venedik'e dönmüş; İngiltere Kralı III. Edward, Kutsal Roma Germen İmparatoru IV. Charles, Macar Kralı I. Louis ve Töton Şövalyeleri ile görüşmüştü⁸⁵. Umut edilen destek toparlanamamasına rağmen Haçlı seferi hazırlıklarına Venedik'te devam edildi. Philippe de Mézières yapılan hazırlıkları uzun uzun anlatmaktadır⁸⁶. Haçlı donanması, son hazırlıkların tamamlanmasının ardından Rodos'a geldi. Philippe de Mézières donanmanın Rodos'ta toplandığını duyan ve seferin Anadolu üzerine yapılacağına dair endişeye kapılan Türk beylerinin I. Pierre'e elçi gönderdiklerini aktarır:

"(...) Zira Tanrı, Türklerin kalplerinde o kadar büyük bir korku ve dehşet uyandırdı ki, kralın gücünü duyan büyük Türk prensleri (beyleri), ki onlardan Haltelogo'nun (Selçuk) hükümdarı, Palatia'daki (Milet) büyükelçi üzerinden Rodos'a gönderdi. Elçileri aracılığıyla kendi şehrini, insanlarını, erzağını ve dostluğunu krala sundu ve vergi ödemeyi teklif etti ki yaptı da. Tanrı'nın kudreti ve fazileti çok büyüktür. Ki O, düşmanlarının kalbini barışa döndürdü ve (kendi) kulu kralı bu şekilde onurlandırdı (...)"⁸⁷

Philippe de Mézières'in bahsettiği iki bey, Paul Wittek'in beyan ettiği gibi Aydınoğlu İsa Bey ve bu sıralar bölünmüş durumda olan Menteşeoğlu Balat ve Milas hâkimi Musa Bey idi. Ticari ilişkilerin bozulmasını istemeyen Venedik, Anadolu'ya düzenlenebilecek olası bir seferde rolü olmadığını bildirmek için Girit ve Milet'teki elçilerini devreye sokmuştu. Türk beyleri bu sayede durumdan haberdar olmuşlardır⁸⁸.

Haçlı donanması Rodos'tan hareket ettiği sırada I. Pierre, seferin güzergâhını son anda İskenderiye olarak açıkladı⁸⁹. Philippe de Mézières ve Guillaume de Machaut, Pierre Thomas'ın sefer süresince son derece etkin olduğunu, askerlerin moralini arttırmak için çok çaba gösterdiğini şöyle aktarırlar:

"(...) O, sefere katılanlara, yorulmak nedir bilmeksizin vaaz verdi ve her birine Haç sembolü olan nişan taktı⁹⁰. Donanma harekete geçtiğindeyse kralın gemisinin yüksek bir bölümüne çıkarak gemileri, askerleri, denizi ve bütün Haçlı ordusunu kutsadı. Askerler, o anda çalmaya başlayan trampetlere eşlik ederek hep bir ağızdan "Yaşa, Kudüs ve Kıbrıs'ın Kralı Petrus, yaşa! İnançsız Müslümanlara karşı!" diye bağırıldılar (...)"⁹¹

⁸⁴ Vita S. Petri Thomasii, s. 129-130; Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 216-217; Collins, Keepers of the Keys of Heaven..., s. 293.

⁸⁵ *"(...) ideo rex Cypri divine inspiratus bonum finem passagii desiderans, regem Angliae, imperatorem, regem Poloniae, et Hungariae personaliter visitavit."* Bkz. Vita S. Petri Thomasii, s. 123; Jorga, Philippe de Mézières..., s. 177-197; Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, Cilt 1, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005, s. 210-212; Zrinka Stahuljak, "History's Fixers: Informants, Mediators and Writers in the Prise D'Alexandre", *A Companion to Guillaume de Machaut*, Ed. Deborah McGrady and Jennifer Bain, Brill Publishing, Leiden 2012, s. 281-282.

⁸⁶ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 114-124.

⁸⁷ *"Nam regis potentia inter Turcos volante, Deus tantum timorem et tremorem in cordibus Turcorum incussit quod maiores principes Turcorum, videlicet Dominus de Haltelogo et ille de Palatia ambassiatore suos solemnes in Rhodum regi miserunt, et castra sua, homines, victualia et amicitiam regi praesentaverunt per nuntios et sibi servire sub tributo obtulerunt; quod et factum est. Magna est potentia Dei et bonitas eius, qui servum suum regem sic honoravit et corda inimicorum eius ad pacem convertit."* Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas, s. 127.

⁸⁸ Paul Wittek, *Menteşe Beyliği*, Çev. Orhan Şaik Gökyay, TTK Basımevi, Ankara, 1944, s. 75. Setton, The Papacy and the Levant..., s. 265; Setton, A History of the Crusades..., s. 298.

⁸⁹ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 128-129; Anthony Luttrell, *Latin Greece, the Hospitallers and the Crusades 1291-1440*, Variorum Reprints, London 1982, s. 577.

⁹⁰ *"Legatus vero exercitum parvum regis in mysterium crucis et dominicae passionis pie confortabat, omnibus transferendis venerabile signum crucis dabat."* Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 124; Coureas, "Philippe de Mézières"..., s. 69.

⁹¹ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 128-129; Setton, The Papacy and the Levant..., s. 266-267; Guillaume de Machaut, *La Prise d'Alexandrie ou Chronique du Roi Pierre Ier de Lusignan*, Ed. M. L. De Mas Latrie, Société de l'Orient Latin, Geneva, 1877, s. 106-107. La Prise d'Alexandrie adlı eserin edisyon kritiği için bkz. Sophie Hardy, *"Edition Critique de la Prise d'Alexandrie de Guillaume de Machaut"*, Thèse de Doctorat, Université d'Orléans Ecole Doctorale Sciences de l'Homme et de la Societe, 2011, s. 64.

9 Ekim Perşembe günü İskenderiye önlerine gelen Haçlılar, Cuma günü şehre saldırmaya karar verdi⁹². Askerler elinde Kutsal Haçı tutan Pierre Thomas'ın (Philippe de Mézières tarafından aktarıldığı şekliyle) şu sözlerini duyunca cesaretlenmişlerdir:

“(…) Ey Tanrı'nın seçilmiş askerleri! Onun düşmanlarından korkmayanlar ve ondan zafer bekleyenler! Efendimiz ve onun Kutsal Haçı ile güçlendirileceksiniz. Tanrı için cesurca savaşın; çünkü bugün cennetin kapıları açık! (...)”⁹³

Ardından hücumla geçilmiş fakat ilk saldırıda büyük bir ilerleme kat edilememesi ve sayıca az olunmasından dolayı ordu içinde geri çekilme lafları dolanmaya başlamıştır. Bunun üzerine toplanan savaş konseyinde savaşa devam etmeye kararlı I. Pierre'in kararına boyun eğilmiştir. Haçlılar bir sonraki saldırıda kapılardan birinin yıkılmasıyla İskenderiye'ye girebilmişlerdir. Şehirde bir hafta boyunca süren büyük bir yağma hareketi başlamış, Müslümanların çoğu öldürülmüş ve geriye kalanlar ise esir edilmiştir⁹⁴.

Haçlıların kazandıkları zafere yenilerini eklemeleri beklenirken, orduda şehrin terk edilip geri dönülmesine dair sesler yeniden yükseldi. Rodoslular, İngilizler, İtalyanlar ve aralarında kralın iki kardeşinin de bulunduğu bazı Kıbrıslılar, şehri kuşatmaya gelecek Memlûk askerlerine karşı dayanmalarının mümkün olmadığını söylüyorlardı⁹⁵. Kral Pierre, Pierre Thomas ve Philippe de Mézières ise şehrin Kudüs'ün yeniden ele geçirilmesi adına savunulması gerektiği konusunda ısrarcıydılar. Ancak askerlerin çoğu ganimetler ile birlikte çoktan gemilere binmişti ve mevsim elverişliken yola çıkmak istiyorlardı. Böyle bir atmosferde toplanan savaş konseyi şehri terk etme kararı aldı⁹⁶. Philippe de Mézières olayı, “İskenderiye şehri düşük fiyata geride bırakıldı” şeklinde yorumlarken, Pierre Thomas'ın her gün kendisine “Bu baht, İskenderiye'den vazgeçildiği için Tanrı'nın intikamıdır. Hiç kuşkunuz olmasın daha büyük şeyler de göreceksiniz!” dediğini aktarır⁹⁷.

Kıbrıs'a dönen Haçlı ordusunun şerefine kutlama törenleri düzenlendi. Zafere sevinemeyen, hatta İskenderiye'nin terk edilmesine içerleyen Pierre Thomas ise Papa Urbanus ve İmparator IV. Charles'a gelişmeleri anlatan uzunca bir mektup yazdı⁹⁸. Ardından Memlûklerle ticareti tamamen yasakladığını ilan ederek Avrupa'ya dönüş hazırlığına başladı. Fakat 1365 yılının Noel'inde hastalandığından ve durumu daha da kötüleştiğinden yolculuğa çıkamamış, 6 Ocak 1366 tarihinde ise mensubu olduğu Carmelit tarikatının manastırında ölmüştür⁹⁹. Philippe de Mézières, Pierre Thomas'ın hayatını anlattığı eserini sonsöz ve Pierre Thomas'ın mucizeleri bölümleriyle bitirir¹⁰⁰. Renate Blumenfeld-Kosinski'ye göre onun bu eseri kaleme almasının en önemli sebebi Roma Katolik Kilisesi'ne ziyadesiyle hizmet ettiğini düşündüğü Pierre Thomas'ın “Aziz” unvanı almasını istemesi idi¹⁰¹. Nitekim bu amacına ulaşmış gibidir. Carmelite tarikatınca her yılın 8 Ocak günü, Pierre Thomas'ın aziz günü olarak kutlanmaktadır¹⁰².

⁹² De Machaut, La Prise d'Alexandrie..., s. 67.

⁹³ “O milites Dei electi, in Domino et sancta cruce eius confortamini, inimicos eius non formidantes, victoriam a Deo sperantes, bellum Dei viriliter agite, quia hodie paradisi portae sunt apertae!” Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 131.

⁹⁴ Setton, The Papacy and the Levant..., s. 267-272; Setton, A History of the Crusades..., s. 356; Clot, Kölelerin İmparatorluğu..., s. 95-96.

⁹⁵ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 133-134; Jorga, Philippe de Mézières..., s. 301-302; Atiya, The Crusade..., s. 364-365.

⁹⁶ The Life of Saint Peter Thomas..., s. 133-134; Atiya, The Crusade..., s. 364.

⁹⁷ “Ista fortuna est Dei vindicta, quia relicta est Alexandria; maiora enim videbitis in tempore, non dubitetis.” Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 134-135.

⁹⁸ Bkz. Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 135-140.

⁹⁹ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 151-154.

¹⁰⁰ Smet & Carm, The Life of Saint Peter Thomas..., s. 159-162, 163-188.

¹⁰¹ Renate Blumenfeld-Kosinski, “Philippe de Mézières's Ghostly Encounters from The Vie de Saint Pierre de Thomas (1366) to the l'Epistre Lamentable (1397)”, *Romania Revue Trimestrielle*, Tome 127, Société des Amis de la Roumanie, Paris, 2009, s. 169.

¹⁰² <http://carmelitesnewross.com/carmelite-saints-calender/>

Sonuç

Papalık tarafından görevlendirilerek üst düzey yetkilerle donatılan Pierre Thomas'ın hayatının yazıya aktarıldığı *Vita Sancti Petri Thomae* adlı eser, Avrupa tarihinin yanı sıra Türk tarihi için de önemli bir tarihi kaynaktır. Pierre Thomas'a verilen görevlerin bir kısmının doğrudan Türkleri hedef alıyor oluşu, Papalığın ve Avrupalı devletlerin yaklaşan Türk tehdidine karşı tutumlarını ve ne gibi önlemler aldıklarını açıklar mahiyettedir.

Pierre Thomas'ın Avrupa'da üstlendiği görevler, hükümdarlar arasında devam eden anlaşmazlıkları bitirmeye yöneliktir. Çünkü on ikinci yüzyıldan itibaren Avrupalı hükümdarların Haçlı seferlerine katılmamalarındaki en yaygın bahaneleri, Norman Housley'nin de ifade ettiği gibi Hristiyan rakiplerinin buna engel olduğu ve çatışmalar sonlandırıldığında gereken desteği verecekleri şeklindeydi¹⁰³. Pierre Thomas'ın doğudaki görevleri ise kiliselerin birleştirilme sürecini yürütmek ve Türklere karşı yapılan mücadeledir. Philippe de Mézières, 1357 yılında başlayan görüşmeler sonrasında imparatorun Katolikliği kabul ettiğini aktarır. Bizans kaynaklarının bunu destekler nitelikte bilgi verip vermediği ayrı bir araştırma konusudur. Fakat 1359 yılında Lapseki'yi hedef alan Haçlı seferi, Papalığın Bizans'a yardım edilmesi karşılığında Roma Katolik Kilisesi'nin üstünlüğünün kabul edilmesi şartının yerine getirildiğini akıllara getirir. Bu seferin, Halil İnalçık'ın saptadığı üzere, Osmanlı Devleti'ne karşı düzenlenen ilk Haçlı Seferi olması nedeniyle ayrı bir önemi bulunmaktadır. *Vita Sancti Petri Thomae*'da verilen bilginin *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*'da geçen ibareler ile uyuşması, Batı kaynaklarının irdelenmesinin Türk tarih araştırmaları açısından ne derece önemli olduğunun somut bir örneğidir.

XIV. yüzyılın ilk yarısında Batı Anadolu Türk beyliklerinin faaliyetlerini durdurmak için oluşturulan Haçlı Birliği, yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'ni hedef aldı. Ancak bu girişimde başarılı olamamaları, Haçlıların dikkatini yeniden Doğu Akdeniz kıyılarına yoğunlaştırdı. Çünkü I. Pierre'in Kıbrıs Krallığı tahtına çıkışı, Haçlı seferi düşüncesine yeni bir soluk getirmişti. Onun Anadolu'nun güneyinde kazandığı başarılar Avrupa'da, Kutsal Toprakların yeniden ele geçirilebileceğine dair umutları yeşertiyordu. Hedefine ulaşmakta kararlı olan kralı, yaklaşık üç yıl süren Avrupa seyahatinden umduğu desteği toplayamaması bile durduramadı. Ancak büyük çabalarla hazırlanan Haçlı donanmasının Kudüs ve çevresi yerine İskenderiye'yi hedef alması ve şehrin zapt edilmesine rağmen terk edilmesi, Haçlıların büyük çoğunluğu için maddi kazancın ön planda tutulduğunu bir kere daha göstermiştir. Şüphesiz Pierre Thomas gibi düşünenler, Kudüs'ü ele geçirme şanslarının bu şekilde harcanması karşısında hayal kırıklığına uğramışlardır.

Pierre Thomas, sadece yaşamı boyunca yaptıkları ile değil, savunduğu fikirleri ile de birçok kişiye örnek olmuştur. Bunlardan en önemlisi ise XIV. yüzyılın ilerleyen yıllarında adından sıkça söz ettirecek, aldığı görevler ile Avrupa diplomasisinde etkin bir rol oynayacak ve yazdığı eserler ile Hristiyan dünyada büyük bir üne kavuşacak olan Philippe de Mézières'dir. Pierre Thomas'ın Philippe de Mézières üzerindeki büyüktür. Çünkü bizzat o, bazı zamanlar kendisini bazı görevleri yapma konusunda zayıf gördüğünü ancak tüm bunlara rağmen Pierre Thomas'ın kendisini cesaretlendirecek şekilde samimi davrandığını ve böylece kendisini aydınlık bir dünya yaratacak kadar güçlü hissettiğini anlatmaktadır¹⁰⁴. Sonuç olarak, tarihteki tüm şahsiyetler üzerinde etkili olan birisi mutlaka olmuştur. Pierre Thomas ve Philippe de Mézières arasındaki ilişki de böyledir.

¹⁰³ Norman Housley, *Haçlı Seferleri ve Osmanlı Tehdidi 1453-1505*, Çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 82.

¹⁰⁴ Smet & Carm, *The Life of Saint Peter Thomas...*, s. 101.

Şekil 1. Aziz Pierre Thomas'ı temsilen, Francisco de Zurbarán tarafından yapılan tablo (1632)¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Jeannine Baticle, *Zurbarán*, The Metropolitan Museum of Art, New York 1988, s. 138.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Amadi, Francesco; *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*, Ed. René de Mas Latrie, Paris, 1891.
- Anonim *Tevârih-i Âl-i Osman*, (F. Giese Neşri); Haz. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1992.
- Bullarium Carmelitanum*; ed. Eliseo Monsignano, Rome, 1715.
- De Machaut, Guillaume; *La Prise d'Alexandrie ou Chronique du Roi Pierre Ier de Lusignan*, Ed. M. L. De Mas Latrie, Société de l'Orient Latin, Geneva, 1877.
- De Villehardouin, Geoffroi ve Henri de Valenciennes; *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, Çev. Ali Berktaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.
- Enroul Kroniği; *Haçlı Seferleri Tarihi Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Fethi*, Çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019.
- Korykoslu Hayton; *Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*, Çev. Altay Tayfun Özcan, Selenge Yayınları, İstanbul, 2015.
- Makhairas, Leontios; *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle'*, Vol. I., Ed. R.M. Dawkins, The Clarendon Press, Oxford, 1932.
- Mazzerio, Filippo & Godefrido Henschenio; *Vita S. Petri Thomasii*, Apud Iacobum Mevrsivm , Antverpiæ, 1659.
- Smet, Joachim & O. Carm; *The Life of Saint Peter Thomas by Philippe de Mézières*, Institutum Carmelitanum, Rome, 1954.
- ### **Araştırma Eserler**
- Akın, Himmert; *Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1968.
- Andrews, Frances; *The Other Friars, The Carmelite, Augustinian, Sack and Pied Friars in the Middle Ages*, The Boydell Press, Woodbridge, 2006.
- Antony, C. M.; *Saint Catherine of Siena, Her Life and Times*, Burns & Oates, London, 1916.
- Atiya, Aziz Suryal; *The Crusade in the Later Middle Ages*, Kraus Reprint Corporation, New York, 1965.
- Balard, Michel; *Les Latins en Orient (XIe XVe Siècle)*, Presses Universitaires de France, Paris, 2006.
- Baticle, Jeannine; *Zurbarán*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1988.
- Bloch, March; *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Blumenfeld-Kosinski, Renate; "Philippe de Mézières's Ghostly Encounters from The Vie de Saint Pierre de Thomas (1366) to the l'Epistre Lamentable (1397)", *Romania Revue Trimestrielle*, Tome 127, Société des Amis de la Roumanie, Paris, 2009, pp. 168-189.
- _____; "Philippe de Mézières's Life of Saint Pierre de Thomas at the Crossroads of Late Medieval Hagiography and Crusading Ideology", *Viator* 40 No. 1, 2009, pp. 223-248.
- Cardini, Franco; *Avrupa ve İslam*, Çev. Gürol Koca, Literatür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Chaillan, L'Abbé M.; *Le Bienheureux Urbain V (1310-1370)*, Librairie Victor Lecoffre J. Gabalda & C^{le}, Paris, 1911.
- Clot, André; *Kölelerin İmparatorluğu Mümlüklerin Mısır'ı (1250-1517)*, Çev. Turhan Ilgaz, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Colbert, E. P.; "Albornoz, Gil Álvarez Carrillo De", *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, Vol. 1, The Catholic University of America, Washington, 2003.
- Collins, Roger; *Keepers of the Keys of Heaven, A History of the Papacy*, Basic Books, New York, 2009.
- Contamine, Philippe; "Entre Occident et Orient, Philippe de Mézières (Vers 1327-1405): Itinéraires Maritimes et Spirituels", *Philippe de Mézières and His Age, Piety and Politics in the Fourteenth Century*, Ed. Renate Blumenfeld-Kosinski and Kiril Petkov, Brill Publishing, Boston, 2012.

Coureas, Nicholas; "Philippe de Mézières' portrait of Peter Thomas as a preacher", *Carmelus*, Vol. 57, June 2010, ss.63-80.

Çavuşdere, Serdar; *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler 1243-1353*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2017.

Darrouzès, Jean; "Conférence sur la Primauté du Pape à Constantinople en 1357", *Revue des études byzantines*, Tome 19, 1961, pp. 76-109.

De Montor, Alexis-François Artaud; *The Lives and Times of the Popes*, The Catholic Publication Society of America, New York, 1911.

Demirkent, Işın; "Haçlı Seferleri Döneminde Doğu-Akdeniz'de Deniz Hâkimiyeti", *Tarih Boyunca Dünyada ve Türklerde Denizcilik Semineri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, Bildiriler, 17-18 Mayıs 2004, Globus Dünya Basımevi, İstanbul, 2005, ss. 49-70.

Eroğlu, Haldun; "Osmanlı-Sırp İlişkileri (1347-1521)", *OTAM*, 41 / Bahar 2017, ss.79-106

Gamberini, Andrea; *Late Medieval and Early Modern Milan*, Brill Publishing, Leiden, 2015.

Halecki, Oskar; *Un Empereur de Byzance à Rome, Réimpression de l'édition originale et étude annexe*, Variorum Reprints, London, 1972.

Hardy, Sophie; *Edition Critique de la Prise d'Alexandrie de Guillaume de Machaut*, Thèse de Doctorat, Université d'Orléans Ecole Doctorale Sciences de l'Homme et de la Societe, 2011.

Heyd, W.; *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev: Enver Ziya Karal, TTK, Ankara, 2000.

Housley, Norman; *Haçlı Seferleri ve Osmanlı Tehdidi 1453-1505*, Çev. Mehmet Morali, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2016.

<http://carmelitesnewross.com/carmelite-saints-calender/> (Son Erişim Tarihi, 28. 03. 2019)

<https://www.raremaps.com/gallery/detail/24936/diocese-sarlatensis-vernacule-le-diocese-de-sarlat-blaeu> (Son Erişim Tarihi, 20. 03. 2019)

İnalçık, Halil; "Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri, Bizanslılar ve Haçlılar", *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*, Ed. İdris Bostan ve Salih Özbaran, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2009, ss. 31-47.

_____; *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar – I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

_____; *Osmanlılar ve Haçlılar*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Jorga, Nicolae; *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, Cilt 1, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2005.

_____; *Philippe de Mézières, 1327-1405 et La Croisade au XIVe Siècle*, Librairie Émile Bouillon, Paris, 1896.

Kotsabazzi, Sofia; *The Pantokrator Monastery in Constantinople*, Walter de Gruyter, Berlin, 2013.

Luttrell, Anthony; "1389 Öncesi Osmanlı Genişlemesine Latin Tepkileri", *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997, ss.129-148.

_____; *Latin Greece, the Hospitallers and the Crusades 1291-1440*, Variorum Reprints, London, 1982.

Mas Latrie, M. L.; *Histoire de l'Île de Chypre, Sous le Règne des Princes de la Maison de Lusignan III*, Imprimé par Autorisation du Gouvernement à l'Imprimerie Impériale, Paris, 1852.

Norwich, John Julius; *Bizans, Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2012.

Ostrogorsky, Georg; *Bizans Devleti Tarihi*, Çev: Fikret Işıltan, TTK, Ankara, 2015.

Özcan, Altay Tayfun; XV. Yüzyılın İlk Yarısına Ait Avrupa Kroniklerinde Yıldırım Bayezid İmajı, *Uluslararası Yıldırım Bayezid Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 27-29 Kasım 2015, Haz. Hasan Basri Öcalan ve Yusuf Ziya Karaaslan, TTK, Ankara, 2019, ss. 227-264.

Özcan, Özge Bozkurtoğlu; *Lusignanlar Döneminde Kıbrıs-Antalya İlişkileri (1192-1489)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygurlukları Araştırma Enstitüsü, 2017.

Petrovics, István; “Hungary and the Adriatic Coast in the Middle Ages, Power Aspirations and Dynastic Contacts of the Árpáđian and Angevin Kings in the Adriatic Region”, *Chronica: Annual of the Institute of History*, University of Szeged, Vol. 5, Szeged, 2005, pp. 62-73.

Ramsay, W. M.; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafiyası*, Çev. Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960.

Rouxpetel, Camille; “D’or ou de Pourriture, Les Pommes de Philippe de Mézières”, *Philippe de Mézières et l’Europe, Nouvelle Histoire, Nouveaux Espaces, Nouveaux Langages*, Ed. Joël Blanchard et Renate Blumenfeld-Kosinski, Librairie Droz, Genève, 2017, pp. 227-246.

Setton, Kenneth M.; *A History of the Crusades, The Fourteenth and Fifteenth Centuries*, Vol III, Ed. Harry W. Hazard, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1975.

_____; *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Vol I, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1976.

Southern, P.C.D.; *The Relations Between Byzantium and the West in the Reign of John V Palailogos*, Ph.D. Thesis, University of Edinburgh, 1973.

Stahuljak, Zrinka; “History’s Fixers: Informants, Mediators and Writers in the Prise D’Alexandre”, *A Companion to Guillaume de Machaut*, Ed. Deborah McGrady and Jennifer Bain, Brill Publishing, Leiden, 2012, pp. 277-292.

The Carmelite Review; Vol. II, Falls View, Ontario, 1894.

Thiriet, F.; *Régestes des Délibérations du Senat de Venise Concernant la Romanie*, Tome I, Paris Mouton & Co La Haye, Paris, 1958.

Ülgen, Pınar; *Ortaçağ Avrupa’sının Ölümle Dansı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017.

Wiel, Alethea; *The Navy of Venice*, E. P. Dutton and Company, New York, 1910.

Witteck, Paul; *Menteşe Beyliği*, Çev. Orhan Şaik Gökyay, TTK Basımevi, Ankara, 1944.

Zachariadou, Elizabeth A.; *Trade and crusade, Venetian Crete and the Emirates of Mentesh and Aydın (1300 1415)*, Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, Venice, 1983.